

เอกสารประกอบการสอน

วิชา

90403009

พลวัตสังคมไทย

The Dynamics of Thai Society

รวบรวมโดย

อ.ภาณุวัฒน์ จุทอง

คณะศิลปศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

(พ.ศ.2560)

เอกสารนี้ใช้เฉพาะในสถาบันฯ เท่านั้น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	3
บทที่ 2 โครงสร้างสังคมไทย	7
บทที่ 3	
บทที่ 4 ศาสนากับสังคมไทย	14
บทที่ 5 ครอบครัวไทย	35
บทที่ 6 ประเพณีไทย	46
บทที่ 7 ปัญหาสังคมไทย	50
บทที่ 8 วัฒนธรรมไทย	64
บทที่ 9 กฎมปิญญาไทยและกฎมปิญญาท้องถิ่น	69
บรรณานุกรม	78

บทที่ 1

บทนำ

หัวข้อเนื้อหาสาระ

- 1.1. ความหมายของสังคม
- 1.2. ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม
- 1.3. การศึกษาสังคม
- 1.4. ประเภทและลักษณะของสังคม

1.1. ความหมายของสังคม

สังคม หมายถึงการอยู่ร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอย่างถาวร ภายใต้อำนาจเดียวกัน ในอันที่จะดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยใช้ความพยายามร่วมกัน

1.2. ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม

- 1) ความต้องการตอบสนองความต้องการทางชีววิทยา
- 2) เพื่อการร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันทำมาหากิน
- 3) เพื่อได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแบบแผนของมนุษย์ เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 4) เพื่อสืบทอดระบบสังคม
  - ต้องสืบพันธุ์
  - ผลิตสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเก่า

1.3. การศึกษาสังคม

1.3.1. การศึกษาสังคมในมิติด้านภูมิศาสตร์

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่และลักษณะอากาศของสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเกิดและความเป็นไปของสังคม อาทิเช่น สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพของประชาชน สภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อลักษณะของการก่อสร้างที่อยู่อาศัยหรือสภาพอากาศที่มีผลต่อจำนวนคน/ขนาดของครอบครัว เป็นต้น

1.3.2. การศึกษาสังคมในมิติด้านประวัติศาสตร์

เป็นการศึกษาความเป็นมาของสังคม ตลอดจนเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นและมีผลต่อการดำรงอยู่ของคนในสังคมนั้น :ซึ่งข้อมูลที่เป็นประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม อาจสามารถส่งต่อหรือถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังได้โดยการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือแม้แต่ใช้วิธีการบอกเล่าเพื่อถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้เช่นเดียวกัน

1.3.3. การศึกษาสังคมในมิติด้านรัฐศาสตร์

เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการปกครอง ลักษณะการใช้อำนาจทางการเมืองในสังคม อาทิ เช่น ประเภทของผู้นำในสังคม แบ่งออกเป็น

1. ผู้นำที่มาจากการสืบทอดอำนาจหรือโดยประเพณี เช่น ผู้นำแบบชนเผ่า หรือผู้นำในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นต้น
2. ผู้นำที่มาจากบารมี เช่น ผู้นำทางความคิด ผู้ที่เคยอยู่ในตำแหน่งที่มีบทบาทต่อผู้อื่น ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย เป็นต้น
3. ผู้นำที่มาโดยกฎหมาย เช่น ผู้ที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตามสายการบังคับบัญชา เป็นต้น

1.3.4. การศึกษาสังคมในมิติด้านเศรษฐศาสตร์

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิตในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งการลงทุนและการจัดสรรทรัพยากรของสังคม ตลอดจนสถานะที่เกิดจากความผันผวนในทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ เงินฝืด

1.3.5. การศึกษาสังคมในมิติด้านสังคมวิทยา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มสังคมที่มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในสังคมปัจจุบัน อาทิเช่น กระบวนการของสังคม มี 3 แบบคือ

1. การร่วมมือกัน (Cooperation)
2. การแข่งขันกัน (Competition)
3. การขัดแย้งกัน (Conflict)

1.3.6. การศึกษาสังคมในมิติด้านมานุษยวิทยา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการเป็นกลุ่มสังคมมนุษย์โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการหรือมีวิถีชีวิตแบบประเพณีหรือแบบดั้งเดิม อาทิเช่น การศึกษาวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในสังคมไทย เป็นต้น ซึ่งวิธีการศึกษามักใช้วิธีการที่เรียกว่า การสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participation-Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation)

1.3.7. การศึกษาสังคมในมิติด้านประชากรศาสตร์

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางประชากรของสังคมนั้นๆ รวมทั้งผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่มีต่อสถานะทางสังคมในด้านต่างๆ อาทิเช่น ภาวะการเกิด การตาย การย้ายถิ่น ภาวะผู้สูงอายุ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ อาจส่งผลต่อการเลือกดำเนินกิจกรรมของสังคมได้ เช่น โรงเรียน การมีแรงงานต่างด้าว หรือแม้แต่รูปแบบของการให้บริการกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องวัย เป็นต้น

1.4. ประเภทและลักษณะของสังคม

1.4.1. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามสภาพแวดล้อม

- 1) สังคมชนบท
ดัชนีชี้วัด
- 2) สังคมเมือง
ดัชนีชี้วัด
- 3) สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท
ดัชนีชี้วัด

1.3.2. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามความสัมพันธ์ของคน

- 1) สังคมแบบเรียบง่าย
สังคมพื้นบ้าน
- 2) สังคมแบบซับซ้อน
สังคมเมือง

1.3.3. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามลักษณะของวัฒนธรรม

- 1) สังคมที่มีภาษาเขียน
เช่น สังคมสมัยสุโขทัย
- 2) สังคมที่ไม่มีภาษาเขียน
เช่น สังคมของเผ่าปิกมี ในแอฟริกา

1.3.4. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามลักษณะของวัฒนธรรม

- 1) สังคมประเพณีหรือสังคมแบบอนุรักษ์
สังคมชนบท
ภูฏาน แอฟริกาตะวันตก ไโอเวอร์รี โคสต์(โกลดีว), คองโก, ลาว,
- 2) สังคมแบบทันสมัย
สังคมเมืองเมือง
แอฟริกาตะวันออก แทนซาเนีย, เคนยา

1.3.5. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามลักษณะของวัฒนธรรม

- 1) สังคมเกษตรกรรม
- 2) สังคมอุตสาหกรรม
- 3) สังคมกึ่งเกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม

1.3.6. แบ่งประเภทและลักษณะสังคมตามลักษณะของวัฒนธรรม

- 1) สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงช้า
  - 2) สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็ว
- ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็วขึ้น ขึ้นอยู่กับ
1. ผู้นำ
  2. ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับการพัฒนาสังคม

3. ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ
4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
5. ทักษะที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 2

โครงสร้างสังคมไทย

เนื้อหาสาระ

- 2.1. ความหมายของโครงสร้างสังคมไทย
- 2.2. สังคมไทยโดยทั่วไป
- 2.3. วิวัฒนาการของสังคมไทย
- 2.4. ลักษณะเด่นของสังคมไทย

2.1 ความหมายของโครงสร้างสังคมไทย

โครงสร้างสังคมไทย คือ ส่วนประกอบต่างๆทางสังคมที่รวมกันเป็นสังคมไทย
ส่วนประกอบต่างๆของโครงสร้างสังคมไทย คือ คนไทยและกฎระเบียบทางสังคมที่คนไทยได้สร้างขึ้น
ขึ้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ความสำคัญของโครงสร้างสังคม

- 1) โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยส่วนต่างๆที่ทำให้เกิดสังคม
- 2) ไม่มีโครงสร้างสังคมก็ไม่มีสังคม
- 3) โครงสร้างสังคมช่วยให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้

โครงสร้างสังคมไทย

องค์ประกอบ

- 1) องค์การทางสังคม
- 2) สถาบันทางสังคม

1) องค์การทางสังคม

องค์การทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีความเป็นระเบียบและมีกระบวนการจัดระเบียบภายในกลุ่ม
นั้น พิจารณาแยกออกเป็น

- 1) กลุ่มคนที่มีระเบียบ
- 2) กระบวนการจัดระเบียบ

- 1) กลุ่มคนที่มีระเบียบ

เป็นกลุ่มบุคคลที่มาติดต่อสัมพันธ์กันตามสิทธิและหน้าที่และระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ

กลุ่มเพื่อนเล่น ครอบครัว สมาคม สโมสร เป็นต้น

- 2) กระบวนการจัดระเบียบ

การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กัน จำเป็นต้องมี บรรทัด

ฐาน สถานภาพ และบทบาทของแต่ละบุคคล

บรรทัดฐาน คือ มาตรฐานในการปฏิบัติต่อกัน

สถานภาพ คือ ตำแหน่งที่เราได้รับการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น

บทบาท คือ การกระทำตามสถานภาพในการปฏิบัติต่อกัน

หน้าที่ขององค์กรทางสังคม

- 1) สร้างระเบียบที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม
- 2) หน้าที่อบรมสั่งสอนระเบียบแบบแผนต่างๆที่สังคมได้สร้างขึ้นมาให้กับสมาชิกสังคม
- 3) หน้าที่สั่งสมและรักษาระเบียบแบบแผนที่สังคมได้สร้างขึ้นมาแล้วให้อยู่ยั่งยืนนาน
- 4) หน้าที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระเบียบสังคมที่สังคมได้สั่งสมมาและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติมาเป็น

เวลาช้านาน

2) สถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของสังคม สำหรับเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติหรือการติดต่อระหว่างกัน และการทำหน้าที่สนองความต้องการและความจำเป็นของสังคมประเภทของสถาบันทางสังคม

1) สถาบันครอบครัว

หมายถึง สถาบันที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก และวงศ์ญาติ มีระเบียบแบบแผนสำหรับมนุษย์ในการปฏิบัติหน้าที่สนองความต้องการที่จำเป็นของสังคม

- การให้กำเนิดบุตร
- การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคม
- เลี้ยงดูสมาชิกใหม่ที่ยังเยาว์วัย

2) สถาบันการเมืองการปกครอง

หมายถึง สถาบันที่มีทั้งอำนาจในการนำ การประสาน ปกครอง และคำจูนสถาบันอื่น มีระเบียบแบบแผนของมนุษย์ในด้าน

- ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม
- การควบคุมผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือก่อความไม่สงบ
- การป้องกันคุ้มครองสังคมให้พ้นจากการรุกรานของสังคมอื่น

3) สถาบันเศรษฐกิจ

หมายถึง สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้านการตอบสนองปัจจัยการดำรงชีพระหว่างสมาชิกในสังคม มีระเบียบแบบแผนสำหรับมนุษย์ ในการตอบสนองความต้องการของสังคม

- ด้านการผลิต
- ด้านการจำหน่าย จ่าย แจก
- ด้านการบริการต่างๆ

4) สถาบันการศึกษา

หมายถึง สถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิดใหม่ให้กับสมาชิกในสังคม มีระเบียบแบบแผนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

- ด้านการถ่ายทอดความรู้
- ด้านการดำรงชีวิต
- ด้านทักษะอาชีพต่างๆ

5) สถาบันศาสนา

หมายถึง สถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและก่อให้เกิดแบบของวัฒนธรรม ประพฤติ มีระเบียบแบบแผนในด้าน

- ความเชื่อความศรัทธาของมนุษย์
- สภาพแวดล้อมรอบตัวมนุษย์
- ควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในระเบียบ

หน้าที่ของสถาบันสังคม

- 1) เกี่ยวกับการเพิ่มสมาชิกในสังคม รักษาจำนวนสมาชิกไว้ระดับหนึ่ง รวมทั้งเลี้ยงดูและให้ความอบอุ่นแก่สมาชิก
- 2) ให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งวิชาชีพที่สมาชิกจะต้องใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม
- 3) ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการฟังและการสื่อสารต่างๆ สำหรับการสื่อสารทำความเข้าใจจะหว่างกันในสังคม
- 4) ส่งเสริมและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคม ทำให้สังคมดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าต่อไปได้
- 5) จัดทำหรือผลิตสินค้าและบริการอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตขึ้นมาในสังคม
- 6) จัดหา ส่งเสริม หรือผลิตเครื่องมือเครื่องใช้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพสูงขึ้น
- 7) ให้ความรู้ ฝึกอบรมและส่งเสริมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของสมาชิก ในสังคม เพื่อให้ร่างกายและจิตใจแข็งแรง

2.2 สังคมไทยโดยทั่วไป

1) สังคมไทยเป็นสังคมมนุษย์ที่มีขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในโลก

- มีประชากรประมาณ 63 ล้านคน
- มีพื้นที่ ประมาณ 514,000 ตารางกิโลเมตร
- มีทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
- มีทั้งชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง

- เมืองครที่เกิดจากการจัดตั้งมากมายเช่น กระหวง ทบวง กรม บริษัท สมาคม กองทัพ
สถาบันการเงิน เป็นต้น

2) สังคมไทยเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ป้องกันตัวเองได้

- มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้า
- มีสถาบันและองค์กรทางเศรษฐกิจ
- เมืองการค้าที่มีหน้าที่ป้องกันประเทศ
- มีหน่วยงานทำหน้าที่กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ

3) สังคมไทยมีวัฒนธรรมของตนเองและมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

- มีความรักสงบ
- มีความเอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
- มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ

4) สังคมไทยมีทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

- บ้านเรือนไทย ชุดแต่งกายแบบไทย ดนตรีไทย อาหารไทย รวมทั้งการแสดงความเคารพ

เป็นต้น

5) สังคมไทยมีอำนาจเหนือคนไทยทุกคนและกลุ่มคนประเภทต่างๆในสังคมไทย

- คนไทยต้องอยู่ในอำนาจของสังคมไทยตั้งแต่เกิดยันตาย
- เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ การละเว้นมีความผิด ต้องรับโทษ

2.3 วิวัฒนาการของสังคมไทย

- ชาติไทย เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดึกดำบรรพ์มาแต่โบราณ
- วัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของคนรุ่นก่อนหรือของบรรพบุรุษของเราที่ได้มีการ

ถ่ายทอดมายังอนุชนรุ่นหลัง

- วัฒนธรรมไทยอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการติดต่อกับชาติอื่นๆ
- ชาติที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทย คือ มอญ ขอม อินเดีย จีน และชาติตะวันตก
- อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ปรากฏทั้งในด้านศาสนา การ

ปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วรรณคดี ศิลปกรรม

- อิทธิพลของอารยธรรมจีนเริ่มเข้ามาในระยะหลัง
- อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามาเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

1) ศาสนา

- ไทยรับพุทธศาสนาจากอินเดีย
- ไทยรับคติความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่างๆของพราหมณ์จากอินเดีย
- ไทยรับคติความเชื่อเรื่องลัทธิจากจีน

2) การปกครอง

- ไทยรับอิทธิพลด้านการปกครองแบบทวารวดีจากขอม(รับจากอินเดียอีกทอดหนึ่ง)
- ไทยรับอิทธิพลการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขจาก

อังกฤษและฝรั่งเศส

3) ศิลปกรรม

- สมัยสุโขทัย ไทยมีศิลปกรรมเป็นของตัวเอง(พระพุทธรูป)
- ไทยรับอิทธิพลของศิลปกรรมของลังกา(เจดีย์)
- ไทยรับอิทธิพลการสร้างวัดและพระพุทธรูปจากอินเดีย
- ไทยรับอิทธิพลจากขอมในช่วงสมัยลพบุรีและอยุธยา(พระปรางค์)

4) วรรณกรรม

- รับอิทธิพลด้านวรรณกรรมจากอินเดีย(ผู้ปกครอง) วรรณกรรมหรือความเชื่อพื้นฐานของไทยได้รับจากอินเดีย เช่น การเมตตา การให้ทาน ความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ การเชื่อฟังผู้ปกครอง การกตัญญูทวดที่ การให้อภัย เป็นต้น

- อิทธิพลของวรรณกรรมตะวันตก เข้ามาในสมัยหลัง เช่น ความรัก อารมณ์สุนทรีย์หรือโรแมนติก

5) ภาษา

- สมัยสุโขทัย เริ่มมีการรับอิทธิพลด้านภาษาเขียนจากขอม เช่น การใช้อักษรขอม เป็นต้น
- รับอิทธิพลทางภาษาจากอินเดียโดยผ่านทางศาสนาเช่น การใช้ภาษาบาลี สันสกฤต
- สมัยอยุธยา มีการรับอิทธิพลขอมมากขึ้น เช่น คำราชาศัพท์
- การรับอิทธิพลทางภาษาจากจีน ใช้จนถึงปัจจุบัน
- การรับอิทธิพลทางภาษาจากชาติตะวันตก ใช้ในปัจจุบันมาก

6) หัตถกรรม

- สมัยกรุงสุโขทัยและอยุธยา รับอิทธิพลทางหัตถกรรมจากจีน
- สมัยกรุงศรีอยุธยา เริ่มรับอิทธิพลด้านหัตถกรรมจากตะวันตกเพิ่มขึ้น
- สมัยปัจจุบัน ไทยรับอิทธิพลด้านหัตถกรรมจากตะวันตกมากที่สุด

7) ขนบธรรมเนียมประเพณี

- ไทยรับคติความเชื่อจากขอมมากเกี่ยวกับพิธีการในราชสำนัก เช่น พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ, เสาหลักเมือง, การสร้างเมืองหลวง

- ไทยรับอิทธิพลด้านนี้จากอินเดียมากเช่นกัน เช่น การตั้งศาลพระภูมิ, การตั้งศาลพระพรหม, การปลูกบ้าน

7) ขนบธรรมเนียมประเพณี

- ไทยรับอิทธิพลจากจีน เช่น ฮวงจุ้ย, หยิน-หยาง, ตัวเลข, อาหาร, การทำธุรกิจ

- ไทยรับอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกมากขึ้นในหลายๆเรื่องในปัจจุบัน เช่น การจัดงานเลี้ยง, การทักทายกัน, ความเชื่อ, ลัทธิอุตมการณ์, การปกครอง, การศึกษา, สังคม, ฐานะของเพศ, การแต่งกาย, การปลูกสร้างอาคาร เป็นต้น

สรุป :

- วัฒนธรรมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติไม่มากนักน้อย
- คนไทยรู้จักเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสภาพความเป็นอยู่ของคนไทย
- วัฒนธรรมไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยจึงย่อมมีความแตกต่างกันบ้าง ตามอิทธิพลของอารยธรรมของต่างชาติที่เข้ามากระทบในขณะนั้น
- วัฒนธรรมไทยได้รับการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ตลอดมา

2.4 ลักษณะเด่นของสังคมไทย

1) สังคมไทยเป็นสังคมที่จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

- มีระบบกษัตริย์ปกครองประเทศสืบมาตั้งแต่สร้างชาติจนถึงปัจจุบัน
- พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญและพระราชอำนาจตามประเพณี

2) สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ

- 75% นับถือศาสนาพุทธ
- มีขนบธรรมเนียมและค่านิยมส่วนใหญ่มาจากศาสนาพุทธ
- มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

3) สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร

- ประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในชนบท (อยู่หมิง)
- อาชีพเกษตรกรรมทำไร่นาสวนผสม ทำประมง
- การทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง

4) สังคมไทยเป็นสังคมระบบราชการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

- ระบบราชการไทยมีการรวมศูนย์อำนาจตั้งแต่การปกครองสมัยสุโขทัย ในการบริหารงานปกครองระดับจังหวัดและอำเภอ ต้องแต่งตั้งจากส่วนกลาง ดังนั้นความเป็นนายจึงสูงมาก
- ปัจจุบันมีการกระจายอำนาจให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.), เทศบาล, และองค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) เพิ่มมากขึ้น

5) สังคมไทยเป็นสังคมแบ่งชนชั้น

- ชนชั้นสูง เช่น พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี มหาเศรษฐี
  - ชนชั้นกลาง เช่น ข้าราชการระดับกลาง คนรวย พ่อค้า ผู้มีอันจะกิน ผู้พอมือพอกิน
- นักการเมืองท้องถิ่น
- ชนชั้นล่าง เช่น แรงงานรับจ้างรายวัน ชาวนา ชาวไร่ ผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ผู้พิการทุพพลภาพ ขอดทาน เป็นต้น

6) ค่านิยมเด่นของสังคมไทย

- นิยมการศึกษา เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อเลื่อนฐานะทางสังคม
- นิยมการเป็นเจ้าคนนายคน มองถึงความสบายในอนาคต
- นิยมความมั่งคั่ง
- นิยมการทำบุญให้ทาน
- นิยมความสนุกสนาน
- นิยมอิสระเสรี ชอบการเป็นเจ้านายตัวเอง
- นิยมความกตัญญูรู้คุณคน
- รักถิ่นฐานบ้านเดิม
- นิยมความฟุ่มเฟือย
- เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกรูปแบบ

บทที่ 4

ศาสนากับสังคมไทย

สาระเนื้อหา

- 4.1. วิวัฒนาการของศาสนา
- 4.2. ความหมายของศาสนา
- 4.3. องค์ประกอบของศาสนา
- 4.4. สาเหตุของการมีศาสนา
- 4.5. ประเภทของศาสนา
- 4.6. ศาสนากับสังคมไทย
- 4.7. ศาสนาพุทธ
- 4.8. ศาสนาคริสต์
- 4.9. ศาสนาพราหมณ์
- 4.10. ศาสนาฮินดู
- 4.11. ศาสนาอิสลาม
- 4.12 ศาสนาซิกข์

4.1. วิวัฒนาการของศาสนา

1. ยุคดั้งเดิมหรือปฐมกาล (Primitive Religion)
  - เป็นยุคของการเชื่อผีสิ่งเทวดา (Animism)
  - มีความผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์
  - ผลคือการใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง
  - เกิดความผูกพันและความสามัคคีต่อหัวหน้า
2. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (Archaic Religion)
  - การนับถือศาสนาที่มีความซับซ้อน
  - มีการนับถือพระเจ้าต่างๆ
  - สัมมติเทพ
  - การสืบเชื้อสายจากพระผู้เป็นเจ้า
  - ความเชื่อว่ามีโลกเดียว(Monastic) และการฟื้นคืนชีพ
3. ยุคประวัติศาสตร์ (Historic Religion)
  - เป็นยุคของการบันทึก
  - เป็นยุคของการรู้แจ้งเห็นจริง

- มีความเชื่อเรื่องสองโลก (โลกนี้และโลกหน้า)
- การเน้นเรื่องบาปและบุญ
- ผู้นำทางศาสนาจักรมีอำนาจแข่งกับผู้นำทางอาณาจักร

4 . ยุคเริ่มแรกของสมัยใหม่ (Early Modern Religion)

- เป็นยุคของการเสื่อมความเชื่อถือในเรื่องศาสนาดั้งเดิม
- การหันมาสนใจเรื่องสิ่งต่างๆที่เป็นจริงมากขึ้น
- อำนาจทางศาสนาเริ่มเสื่อมลง
- มีองค์กรทางศาสนาใหม่ๆเกิดขึ้น

5. ยุคสมัยใหม่ (Modern Religion)

- ความเชื่อเรื่องสองโลกเสื่อมลง
- เน้นการมองชีวิตกับโลกที่แท้จริงอันไม่มีที่สิ้นสุด
- คนไม่ติดยึดศาสนาใดศาสนาหนึ่ง
- คนสนใจข้อดีของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

4.2. ความหมายของศาสนา

ศาสนา คือคำสั่งสอนของศาสดาผู้ประกาศและตั้งศาสนาขึ้น เพื่อแนะแนวทางให้แก่ผู้ที่ปรารถนาความสุข พึ่งปฏิบัติตามหลักที่สั่งไว้

ศาสนาจะต้องประกอบด้วย

1. มีผู้ประกาศหรือศาสดา
2. มีคำสอนในศาสนา
3. มีผู้สืบทอดหรือผู้แทนเป็นทางการของศาสนานั้นๆ
4. มีศาสนสถาน
5. มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย
6. เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้

4.3. องค์ประกอบของศาสนา

1. พิธีกรรม(ritual of ceremony)
2. สัญลักษณ์ (symbolism)
3. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (sacred objects)
4. องค์กร (organization or building)
5. คำสอนหรือความเชื่อ (theology or belief)

4.4. สาเหตุของการมีศาสนา

ศาสนาเกิดจากอวิชชาหรือความไม่รู้ ตลอดจนความกลัว และความต้องการศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รวมทั้งความต้องการที่จะให้สังคมมีความสุขโดยรวม

1. ความต้องการทางด้านจิตใจ
  - การสร้างวัตถุมงคล
  - จตุคามรามเทพ
  - การเดินทาง, การค้าขาย, การศึกษา
2. เกิดจากความกลัว
  - เกิดการกราบไหว้บูชา
  - เกิดการบนบานศาลกล่าว
  - เกิดการนับถือผี
  - เกิดการนับถือเทพเจ้าองค์เดียวหรือหลายองค์
  - เกิดการท่องเวทย์มนต์และไสยศาสตร์
3. ความต้องการรู้แจ้งเห็นจริง
  - การใช้เหตุผลเพื่อเข้าใจชีวิต
  - เพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์
4. เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน
  - เกิดการปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน
  - ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4.5. ประเภทของศาสนา

1. ศาสนาระดับท้องถิ่น หมายถึงศาสนาที่มีผู้เคารพนับถือเฉพาะในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น ไม่ค่อยมีการแพร่หลายไปสู่สังคมอื่นๆ เช่น ศาสนาชินโต ศาสนายูดาห์ เป็นต้น
2. ศาสนาระดับสากล หมายถึงศาสนาที่มีผู้เคารพนับถืออยู่ทั่วไปทุกสังคม เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ เป็นต้น

นอกจากนี้เรายังสามารถแบ่งศาสนาโดยใช้จำนวนพระเจ้าเป็นเกณฑ์ออกเป็นสามกลุ่ม คือ

  1. เอกเทวนิยม เป็นลักษณะของศาสนาที่มีการนับถือพระเจ้าองค์เดียว เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
  2. พหุเทวนิยม เป็นลักษณะของศาสนาที่มีการนับถือพระเจ้าหลายองค์ เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาฮินดู
  3. อเทวนิยม เป็นลักษณะของศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาเซน

4.6. ศาสนากับสังคมไทย

สถาบันศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์ในสาระสำคัญดังนี้

1. ยอมรับศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่เป็นที่นับถือของคนส่วนใหญ่
  - ยอมรับศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู ศาสนาคริสต์ ด้วย
  - เกิดขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนไทย
2. ศาสนาพุทธเป็นสถาบันสำคัญที่ช่วยเป็นจุดรวมของจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น
  - ช่วยในการผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกัน
  - ช่วยปลดปล่อยความขัดแย้งและสร้างความสงบในสังคม
3. มีความสามารถในการที่จะนำเอาศาสนาพุทธเป็นพื้นฐานของชีวิต
  - ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางศาสนาพุทธของโลกปัจจุบัน
  - ศาสนาพุทธเป็นศาสนาต่างตัวจากอินเดีย
  - เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน หรือพระสงฆ์กับคนไทย
4. มีการนำสิ่งที่มีคุณค่าของศาสนาอื่นมาใช้ผสมผสานกับศาสนาพุทธได้อย่างดี
  - พิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ เช่น การขึ้นบ้านใหม่, ศาลพระภูมิ
  - พิธีกรรมของลัทธิขงจื้อ เช่น การยกย่องบรรพบุรุษ, การแสดงความกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อผู้มี

พระคุณ

5. พร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจการของศาสนาอื่นโดยไม่ถือว่าเป็นการเสื่อมเสียหรือเป็นบาป
  - การเข้ารับราชการ
  - การมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. ยอมรับการแต่งงานกับคนต่างศาสนาได้
  - ไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันของครอบครัว
7. ให้ความสำคัญกับศาสนาทั้งปวง
  - ยอมรับที่จะให้ความคุ้มครองและป้องกันศาสนาและลัทธิความเชื่อทั้งหลายที่มีอยู่ใน

สังคมไทย

- トラバเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของครอบครัวและสังคม
6. ยอมรับการแต่งงานกับคนต่างศาสนาได้
  - ไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันของครอบครัว
7. ให้ความสำคัญกับศาสนาทั้งปวง
  - ยอมรับที่จะให้ความคุ้มครองและป้องกันศาสนาและลัทธิความเชื่อทั้งหลายที่มีอยู่ใน

สังคมไทย

- トラバเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของครอบครัวและสังคม

4.7. ศาสนาพุทธ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ยุคที่ 1 ประมาณ พ.ศ. 300

- พระสงฆ์นิายกีนยาน เข้ามาตั้งฐานเผยแผ่ศาสนาที่นครปฐม และได้สร้างพระปฐมเจดีย์ไว้

ยุคที่ 2 ประมาณ พ.ศ.1300

- กษัตริย์กรุงศรีวิชัยแห่งเกาะสุมาตรา นำนิายกีนยานเข้ามาเผยแผ่ที่นครศรีธรรมราช และเมืองไชยา และสร้างพระมหาธาตุไว้ที่นครศรีธรรมราชและสร้างพระธาตุไว้ที่ไชยา

ยุคที่ 3 ประมาณ พ.ศ.1800

- พระเจ้าอโนรุทแห่งพม่า นำศาสนาพุทธนิกาย นิกายาน มาเผยแผ่ที่ ล้านนาไทย

ยุคที่ 4 ประมาณ พ.ศ. 1300

- พระสงฆ์จากเกาะลังกา นำศาสนาพุทธนิกายนิกายานลัทธิลังกาวงศ์ เข้ามาเผยแผ่ที่นครศรีธรรมราช อีกครั้งหนึ่ง

นิกายทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกได้ดังนี้

1. นิกายนิกายาน มุ่งเน้นให้ปฏิบัติตนเพื่อเป็นพระอรหันต์ หลุดจากความพัวพันทุกข์
2. นิกายมหายาน เป็นนิกายที่วิวัฒนาการจากนิกายมหาสังฆวาท โดยผสมผสานเข้ากับ

หลักคำสอนของนิกายอื่นด้วย เช่น นิกายนิกายานหรือเถรวาท

คัมภีร์ที่สำคัญของศาสนาพุทธ

คัมภีร์ที่สำคัญของศาสนาพุทธคือ พระไตรปิฎก อันประกอบด้วยคัมภีร์ย่อย 3 ส่วนคือ

1. พระวินัยปิฎก เป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์
2. พระสุตตันตปิฎก เป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทศนาของพระพุทธเจ้าและ

พระสาวก

3. พระอภิธรรมปิฎก เป็นหลักคำสอนที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักธรรมทางด้านวิชาการ

หลักคำสอนของศาสนาพุทธ

1. อริยสัจ(เป็นรากฐานแห่งโลกุตตรธรรม)

- ความจริงที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง มีอยู่ 4 ประการคือ

1) ทุกข์

- ความรู้แจ้งหรือการเห็นจริงเกี่ยวกับทุกข์

- เกิด แก่ เจ็บ ตาย

- มนุษย์เมื่อเกิดมามีทุกข์

- การเกิดการตายย่อมเป็นทุกข์

2) สมุทัย

- การรู้แจ้งในเหตุแห่งทุกข์

- เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา

- ลืม ตีล ลืมสมาธิ ลืมปัญญา ตัณหาเกิดทันที

- ตัณหา คือความอยาก ความใคร่ ความกระหาย ต่างๆ

2) สมุหทัย

- ตัณหา ประกอบด้วย

1. กามตัณหา

- ความต้องการที่จะใช้ชีวิตอย่างที่โลกเขาใช้ชีวิตกัน เช่น อยากมีทรัพย์สินเงินทอง อยากรวย อยากมีเครื่องอำนวยความสะดวก

- อยากมีรถขับ, อยากมีโทรศัพท์มือถือ, อยากมีบ้านหลังใหญ่ๆ

2. ภวตัณหา

- ความเป็นความอาลัยและความอยากเกิดในภพที่ปรารถนาต่อไป
อยากเป็นอยากอยู่ในภพปัจจุบัน

- อยากเป็นเป็นหนุ่มหล่อ,สาวสวย ตลอดไป

- จบแล้วอยากทำงานในตำแหน่งที่ดีๆเงินเดือนสูงๆ

3. วิภวตัณหา

- ความไม่อยากอยู่ในภพปัจจุบันและภพหน้าบางอย่าง

- อยากเป็นผู้ใหญ่ขณะที่เป็นเด็ก, อยากเป็นบัณฑิตขณะที่เรียนยังไม่จบ

- อยากเป็นโจร , เป็นพวกเสพยาเสพติด , ขายตัว

3) นิโรธ

- ความดับแห่งทุกข์ : การดับสิ้นแห่งตัณหาและความทะเยอทะยานให้หมดสิ้น โดยไม่พัวพันกับตัณหาอีกต่อไป เป็นสภาพที่ไม่มีทุกข์อีกต่อไป

4) มรรค

- ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์หรือนิพพานหรือความพอดีพอควร

- มรรค 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลางแห่งการควบคุมตนเอง ประกอบด้วย

- มรรค 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลางแห่งการควบคุม

ตนเอง ประกอบด้วย

1. ความเชื่อที่ถูกต้อง

2. ความตั้งใจที่ถูกต้อง

3. มีวาจาที่ถูกต้อง

4. การกระทำที่ถูกต้อง

5. การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง

6. ความพยายามที่ถูกต้อง

7. ความเห็นที่ถูกต้อง

8. การเพ่งภาวนาที่ถูกต้อง

2. สมมติสัง (รากฐานแห่งโลกียธรรม)

- ความจริงที่เรายอมรับในข้อสมมติหรือใช้พูดกันในภาษาโลกที่มนุษย์เชื่อว่ามีความจริง
- เกิดเป็นคน, เป็นหญิง, เป็นชาย
- ความมีตัวตนของเราเอง

ศีลธรรมของพระพุทธศาสนา

1. โลกุตตรธรรม

- การสอนให้เห็นเหตุแห่งทุกข์และบอกให้รู้ทางดับซึ่งเหตุแห่งทุกข์
- เรียกว่า “ไตรลักษณ์” เป็นธรรมเกี่ยวกับการเกิดและการดับ
- อนิจจัง : คือ ความไม่เที่ยงแท้ เมื่อเกิดก็ต้องมีดับไม่มีอะไรคงอยู่ในสภาพเดิมหรือความไม่เที่ยง
- ทุกขัง : คือ ความทนอยู่ไม่ได้ สภาพในโลกไม่ว่าจะเป็นอะไรย่อมเป็นทุกข์
- อนัตตา : คือสภาวะที่ไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพความเป็นทุกข์ ตัวกูไม่ใช่อะไรของกู ของที่เกิดขึ้นย่อมต้อง

ผันแปรไปตามธรรมชาติ

2. โลกียธรรม

- การตั้งอยู่ในสมมติสัจ
- การสอนให้ทำใจให้บริสุทธิ์ เว้นจากการทำบาปและถึงพร้อมซึ่งความดีทั้งปวง
- สอนเรื่องความดีความชั่ว
- ศีล 5 ธรรม 5 : ศีลธรรมของฆราวาสหรือธรรมของปุถุชน
- ศีล 5 ประกอบด้วย
  - 1) ไม่ฆ่าสัตว์
  - 2) ไม่ขโมยลักทรัพย์
  - 3) ไม่ผิดลูกเมียของผู้อื่น
  - 4) ไม่กล่าวเท็จ
  - 5) ไม่ดื่มของมึนเมา
- ธรรม 5 ประกอบด้วย
  - 1) มีเมตตา
  - 2) มีอาชีวะสุจริต
  - 3) พึงพอใจในสามมีหรือภรรยาของตน
  - 4) ตั้งอยู่ในสัจจะ
  - 5) ตั้งอยู่ในสติ

สรุป : โลกียธรรม คือ

- การกระทำความดีละเว้นความชั่ว และการทำใจให้บริสุทธิ์
- การกระทำต่างๆย่อมเกิดผล
- ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

หลักสำคัญบางประการของศาสนาพุทธ

1. การพึ่งตนเอง

- พระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์ช่วยตนเองโดยไม่ต้องไปหวังให้ใครช่วย
- ไม่ควรมกมายกับการพึ่งบนานต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวอังคาร

ดวงดาว

2. ความเสมอภาคและเสรีภาพหรือมนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน

- กำเนิดชาติตระกูลมิได้ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ เป็นกษัตริย์ เป็นพ่อค้า เป็นยาจก
- บุคคลมีความเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิดและแม้กระทั่งตาย
- ความประพฤติของบุคคลเป็นเครื่องกำหนดฐานะของบุคคล
- พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับความเชื่อในเรื่องการแบ่งชนชั้นวรรณะมาแต่กำเนิด

3. การยกย่องฐานะของหญิง

- ในอินเดียในอดีต หญิงไม่ได้รับการยกย่องและยอมรับในความสามารถ จึงไม่มีความ

เสมอภาคและเป็นทาสของชาย

- หญิงที่เป็นภรรยา นั่นคือเพื่อนอันประเสริฐสุดของสามี
- สามีไม่ควรปฏิบัติต่อภรรยาเหมือนทาส

4. ความเชื่อด้วยเหตุผลและปัญญา

- พุทธศาสนาไม่สอนคนให้มกมาย
- สอนให้เชื่ออะไรด้วยปัญญา มีเหตุผลในการเชื่อ
- ไม่เชื่อเพราะอาวุโสกว่า
- ให้เชื่อโดยถือธรรมเป็นใหญ่

5. การปฏิเสธการล้างบาป

- พระพุทธเจ้าปฏิเสธการล้างบาป เพราะเป็นเพียงการล้างบาปแต่ภายนอก
- ความดีไม่ได้หมายถึงความสะอาดภายนอกอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของความสะอาดภายใน

ใจ ซึ่งหมายถึง ธรรม 5 ประการ

- การทำบาปไม่อาจจะล้างบาปให้พ้นมลทินได้
- กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

4.8. ศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดา ก่อตั้งโดยชาวอารยัน โดยคำสอนต่างๆที่เกิดขึ้น เพราะมีผู้รวบรวมลัทธิดั้งเดิมของชาวชมพูทวีป (อินเดีย-เนปาล) ร้อยกรองเป็นในรูปของศาสนา

หลักคำสอนมีการดัดแปลงแก้ไขอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับ ความเชื่อถือของประชาชน

ศาสนาอื่นดึงศาสนาไปหาความเชื่อของคน

ศาสนาพราหมณ์ดึงความเชื่อของคนเข้าหาศาสนา

ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดา โดยคำสอนต่างๆที่เกิดขึ้น เพราะมีผู้รวบรวมลัทธิดั้งเดิมของชาวชมพูทวีป(อินเดีย-เนปาล) ร้อยกรองเป็นในรูปของศาสนา

หลักคำสอนมีการดัดแปลงแก้ไขอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับความเชื่อถือของประชาชน

ศาสนาอื่นดึงศาสนาไปหาความเชื่อของคน

ศาสนาพราหมณ์ดึงความเชื่อของคนเข้าหาศาสนา

ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์

- ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาธรรมชาติ เป็นความพยายามของมนุษย์ที่พยายามเอาชนะธรรมชาติ โดยเชื่อว่าบางสิ่งบางอย่างที่มีอิทธิพลเหนือความศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้เกิดความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- การนับถือสุริยเทพ(พระอาทิตย์) เพราะทำให้เกิดแสงสว่าง
- การนับถือวรุณเทพ เพราะประทานอากาศและฝนมาให้
- การนับถือพระพรหม เพราะพระพรหมเป็นผู้สร้างโลกและสัตว์ต่างๆ มีอำนาจอำนาจให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ (พรหมลิขิต)

คัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์

- ศาสนาพราหมณ์ นับถือคัมภีร์พระเวท เป็นหลัก
  - ผู้ที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์และแพศย์ เท่านั้นที่เผยแพร่และศึกษาได้
  - พวกวรรณะต่ำ เช่น ชูทร พวกนอกศาสนา ชาวต่างชาติ ศึกษาและเผยแพร่ไม่ได้
- คัมภีร์พระเวท ประกอบด้วย
1. ฤคเวท เป็นบทสวดสรรเสริญพระเป็นเจ้าเทพทั้งหลาย
  2. ยชุรเวท คือคู่มือการประกอบพิธีกรรม การบูชาและวิธีบูชาเทพต่างๆ พิธีการบูชาัญญ
  3. สามเวท คือคัมภีร์ถวายน้ำโสมขับกล่อมเทพเจ้า เป็นคำสวดบูชาและสรรเสริญเทพทั้งหลาย เป็นบทสวดทั่วไป
  4. อถรรพเวท คือคัมภีร์เวทย์มนต์คาถา เป็นบทสวดที่เกี่ยวกับคาถาอาคมที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์มนต์หรือเคล็ดลับที่ทำให้เกิดความเจริญหรือเสื่อม ทำให้รักหรือตาย

หลักธรรมของศาสนาพราหมณ์

- อินเดียในอดีตมี 2 เผ่า คือ เจ้าของดินเดิมคือ มีลักษณะหรือทาสย์ และ พวกอพยพคือ อริยกะ หรืออารยัน
- อริยกะขับไล่พวกทาสย์ ให้ถอยออกจากศูนย์กลางของชมพูทวีปแล้วตั้งถิ่นฐานแทน
- พวกทาสย์ ปัจจุบันเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ดรวิเดียน ส่วนใหญ่อยู่ทางใต้ของอินเดียและศรีลังกา
- พวกพราหมณ์ ได้แต่งคัมภีร์ขึ้นโดยรวบรวมลัทธิต่างๆของเดิมและตั้งตนเป็นคณาจารย์รับสั่งสอนและทำพิธีกรรม เรียกกันต่อมาว่าลัทธิพราหมณ์
- ต่อมาพวกพราหมณ์ ได้เขียนคัมภีร์ฤคเวทขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้โลกและและชีวิตมีการเวียนว่ายตายเกิด (สังสาระหรือสังสารวัฏ) กล่าวคือ การเวียนว่ายตายเกิด ย่อมเป็นไปตามกรรมจนกว่าจะพ้นกรรมและเข้าสู่โมกษะ ซึ่งถือเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนา อันหมายถึงทำให้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

- มีการกำหนดเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ไว้ 3 องค์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องการเวียนว่ายตายเกิดของโลก คือ

1. พระพรหมผู้สร้างมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งปวง
2. พระวิษณุหรือพระนารายณ์ ผู้รักษา(พญานาค)
3. พระคเณศวรหรือพระอิศวร ผู้ทำลายล้างสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง(โค)

ทั้งหมดรวมกันเรียกว่า ตรีมูรติ หมายถึง การนับถือพระเจ้าสูงสุดองค์เดียวแต่ประกอบด้วย 3

สภาวะ คือ พรหม คีวะ วิษณุ

- พวกพราหมณ์กำหนดไว้ในคำสอนทั้งหลายไว้ในคัมภีร์พระเวท โดยถือว่าเป็นคำสอนที่สำคัญ
- กำหนดว่าชีวิตมนุษย์และสัตว์ต่างๆถูกพระพรหมลิขิตไว้แล้ว และได้สร้างมนุษย์ไว้ 4 วรรณะอัน

ประกอบด้วย

1. วรรณะพราหมณ์ (นักบวช)
2. วรรณะกษัตริย์ (นักรบ)
3. วรรณะแพศย์ (พ่อค้า)
4. วรรณะศูทร (กรรมกร)

อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์

- พราหมณ์อพยพจากอินเดียเข้ามาในเขมร
- พราหมณ์มีอำนาจในอาณาจักรขอมและขยายอำนาจครอบคลุมแผ่นดินที่เป็นของไทยจนทุกวันนี้
- ศาสนาพราหมณ์จึงขยายตามมาด้วย
- เสาชิงช้าหน้าวัดสุทัศน์
- มีพิธีพราหมณ์เข้าไปร่วมในพิธีต่างๆอยู่เสมอ ตั้งแต่พิธีหลวงจนถึงพิธีราษฎร์

4.9. ศาสนาฮินดู

ที่มา

- ศาสนาฮินดูมีที่มาจากศาสนาพราหมณ์ โดยนับถือพระพรหม เช่นกัน และมีการแก้ไขจากของเดิม
- ลักษณะที่แตกต่างกันคือจำนวนพระเจ้า
- ศาสนาพราหมณ์ยึดถือพระพรหมองค์เดียว โดยยึดถือว่าหนึ่งเท่านั้นไม่มีสอง สิ่งทีนอกเหนือจาก

พระพรหมคือมายาหรือสิ่งหลอกลวง

- ศาสนาฮินดูเชื่อว่า โลกิตของพระพรหมสามารถทำให้เกิดเทพอีกองค์หนึ่ง และองค์นี้ก็มีการแบ่ง

ภาคหรืออวตารเป็น พระคเณศวรและพระนารายณ์(วิษณุ

-เกิดลัทธิอวตารขึ้น และแบ่งออกเป็นนิกายต่างๆ คือ

1. นิกายพรหม นับถือพระพรหมเป็นสำคัญ
2. นิกายไศวะ นับถือพระคเณศวรเป็นสำคัญ
3. นิกายไวษณพหรือไภษณะ นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นสำคัญ
4. ลัทธิตรีมูรติ นับถือพระพรหม พระคเณศวร พระวิษณุ เป็นพระเจ้าร่วมกัน

- ประชาชนส่วนใหญ่หันมาสนใจภาคอวตารมากขึ้น(ต่อพระคัมภีร์และพระนารายณ์) เพราะประชาชนสามารถเข้าถึงพระเจ้ายามากกว่า

หลักคำสอน

มีลักษณะเดียวกันกับศาสนาพราหมณ์ แต่บางส่วนอาจมีการเพิ่มเติมบ้างเช่น

คัมภีร์ภควคีตา ซึ่งเป็นยอดปรัชญาสูงสุดของฮินดู

การบูชา

- ศาสนาฮินดูมีพระเป็นเจ้า 2 ฝ่าย จึงมีการแยกบูชาแตกต่างกันตามความเชื่อเพื่อให้พระองค์พอ

พระทัย

- ฮินดูมีเทพเจ้ามากมาย เพราะประชาชนฮินดูวาระที่ถูกกีดกัน ไม่สามารถจะนับถือเทพเจ้าของพวกในวาระสูงได้ จึงสร้างเทวดาของตนขึ้นบูชาเฉพาะในวาระของตน

- เทพเจ้าประจำเทวาลัย เทพเจ้าประจำหมู่บ้าน เทพเจ้าประจำครอบครัว

- เจ้ากาลี, เทพลิง, เทพงู, เทพช้าง, เทพกำหนดเพศหญิง

- ฮินดู ห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะวัว ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

4.10. ศาสนาคริสต์

คริสต์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า

ศาสนาคริสต์และศาสนายิวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยศาสนาคริสต์มีรากฐานมาจากศาสนายิว ซึ่งศาสนายิวสอนให้ชาวยิวยึดมั่นในพระเจ้าองค์เดียวคือพระยะโฮวาห์ และทรงประทานบัญญัติ 10 ประการ ให้แก่มอเส เพื่อนำไปสั่งสอนชาวยิว

ศาสนาคริสต์กำเนิดในดินแดนปาเลสไตน์

คำสอนที่สำคัญของศาสนา คือ ความรัก (รักในพระเจ้า, รักในครอบครัว, รักเพื่อนมนุษย์)

ยึดมั่นในองค์ 3 คือ

- พระบิดา(พระยะโฮวา)

- พระบุตร(พระเยซู)

- พระจิต (ทั้งพระบิดาและพระบุตร)

พระคัมภีร์

1. พระคัมภีร์เก่า(Old Testament) หรือพันธสัญญาเดิม เป็นบันทึกเรื่องราวก่อนพระเยซูประสูติ ว่าด้วยการสร้างโลก บัญญัติ 10 ประการที่พระเจ้าประทานมาให้กับมอเส

2. พระคัมภีร์ใหม่ (New Testament) หรือพันธสัญญาใหม่ เป็นบันทึกเรื่องราวหลังจากที่พระเยซูประสูติเป็นหนังสือที่สาวกรุ่นแรกและรุ่นหลังของพระเยซูที่ได้รวบรวมคำสอนของพระองค์ พระประวัติและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นสมัยที่พระองค์ยังมีชีวิตอยู่และหลังสิ้นพระชนม์แล้ว

บัญญัติ 10 ประการ ประกอบด้วย

1. ห้ามเคารพพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระยะโฮวา

2. ห้ามนับถือรูปบูชาใดๆ
3. ห้ามเอ่ยนามพระยะโฮวาโดยไม่เคารพ
4. จงหยุดพักผ่อนในวันที่ 7 ของสัปดาห์(วันอาทิตย์) เรียกว่าวันพระ
5. จงเคารพยกย่องบิดามารดา
6. ห้ามฆ่ามนุษย์
7. ห้ามผิดลูกเมียท่าน
8. ห้ามลักทรัพย์
9. ห้ามเป็นพยานเท็จ
10. ห้ามโลภของท่าน(ไม่ให้โลภของคนอื่น)

สมณศักดิ์ทางศาสนาคริสต์

1. พระสันตะปาปา เป็นประมุขสูงสุด ผู้สืบตำแหน่งต่อจากนักบุญเปโตร
2. อาร์คบิชอป
3. บิชอป
4. พระคาร์ดินัล
5. บาทหลวง
6. นักบวชชายและหญิง ในเมืองไทยเรียกว่า “ซิสเตอร์และบราเตอร์”

นิกาย

1. นิกายโรมันคาทอลิก
  - เป็นนิกายดั้งเดิมที่มีผู้นิยมมาก และมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิก นับถือพระสันตะปาปาเป็นประมุขทางศาสนจักร เปรียบเสมือนตัวแทนของพระเจ้า
2. นิกายโปรเตสแตนต์
  - เป็นนิกายที่คัดค้านข้อบัญญัติของสังฆราชที่กรุงโรม โดยมาร์ติน ลูเธอร์ เป็นคนตั้งนิกาย

นี้ขึ้น

3. นิกายกรีกออร์ทอดอกซ์
  - เกิดในนครรัฐกรีก นิยมบูชาภาพเขียนแทนรูปสลักหรือไม้กางเขน

พิธีกรรมต่างๆ

1. ศีลล้างบาปหรือศีลจุ่ม หรือแบบติสต์
  - ถือว่ามนุษย์มีบาปติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด
  - เด็กที่เกิดมาจะต้องเข้าพิธีล้างบาปหรือผู้ที่เพิ่งเข้ามานับถือศาสนา
2. ศีลมหาสนิท
  - ทำได้ทุกวัน
  - รับประทานขนมปังกับเหล้าองุ่น(กระยาหารมื้อสุดท้ายของพระเยซู)
3. ศีลแก้บาป

ให้

- เป็นการสารภาพบาปที่ได้ทำลงไป พระจะยกโทษบาปพร้อมอบรมสังฆและอำนวยพร

4. คีลกำลัง

- เป็นคิลสำหรับผู้ที่มีความรู้พอสมควร กระทำหลังจากล้างบาปแล้ว
- เป็นพิธีการเจิมน้ำมัน ทารูปไม้กางเขนที่ตัวและแก้ม
- เป็นการเพิ่มพลังกำลังทางด้านจิตใจแก่คริสต์ศาสนิกชน

5. คีลสมรส

- เป็นการประกาศความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างกันให้พระเจ้าทรงทราบ
- หย่าร้างไม่ได้และสมรสใหม่ไม่ได้ ขณะที่สามีหรือภรรยายังมีชีวิตอยู่

6. คีลอนุกรม

- เป็นคิลบวชที่ให้กับบุคคลที่เป็นพระเท่านั้น

7. คีลทางสุดท้าย

- เป็นพิธีล้างบาปแก่คนเจ็บหนักใกล้จะตาย

การเผยแผ่ศาสนาคริสต์

คริสต์ศาสนาเผยแผ่เกือบจะทั่วโลก เพราะ

1. เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้อยู่เป็นสุข
2. ช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านการศึกษา การรักษาโรค
3. มีวิธีการบางอย่างที่คล้ายกับศาสนายิว
4. การที่โรมอยู่อย่างเป็นปึกแผ่น
5. สามารถให้คำตอบบางอย่างได้อย่างแจ่มแจ้ง
6. ผู้ที่นับถือมีศรัทธาอันแรงกล้า

ศาสนาคริสต์โดยสรุปมีโครงสร้างที่แข็งแกร่ง และมีคัมภีร์ของศาสนาที่เป็นเหตุเป็นผล จึงทำให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนา

นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ในไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

นิกายโปรเตสแตนต์ เข้ามาเผยแผ่ในไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ช่วยสร้างความเจริญ ทางการแพทย์ หนังสือพิมพ์ การศึกษา การเลี้ยงดูเด็กกำพร้า เป็นต้น

4.11. ศาสนาอิสลาม

อิสลาม หมายถึง การมอบน้อมมอบตนต่ออัลลอฮ์แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อการสันติ

มุสลิม หมายถึง ผู้ที่มอบน้อมมอบตนต่ออัลลอฮ์แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิง

พระคาสดาของศาสนาคือท่านนบีมุฮัมมัด

มีแหล่งกำเนิดที่ซาอุดีอาระเบีย

ศาสนาอิสลามนับถือพระเจ้าองค์เดียวโดยมีท่านนบีมุฮัมมัดและกาหลิบเป็นผู้ปกป้องรักษาศาสนา และเป็นผู้นำ

พระบัญญัติ

1. มีพระเจ้าองค์เดียวคืออัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) โดยมีท่านนบีมุฮัมมัดเป็นผู้แทนของพระองค์
2. เชื่อในเทพบริวารของ อัลลอฮ์
3. เชื่อในคัมภีร์อัล-กุรอานอันศักดิ์สิทธิ์ที่สวากของท่านนบีมุฮัมมัดทรงได้รับรวบรวมไว้
4. เชื่อในท่านนบีมุฮัมมัดซึ่งพระชนม์ชีพใหญ่กว่าองค์อื่น
5. ศรัทธาในความสิ้นสุดของโลก ซึ่งเป็นพระบัญชาของพระเป็นเจ้าที่จะให้โลกแตกสลาย
  - ใครภักดีต่อท่านนบีมุฮัมมัดก็จะได้ไปสวรรค์
  - ใครไม่ภักดีต่อท่านนบีมุฮัมมัดก็ต้องตกนรก
6. เชื่อในกฎสภาวะธรรมชาติของมนุษย์

นิกายของศาสนาอิสลาม

1. นิกายซุนหนี่
  - เป็นถ้อยคำที่พระมุฮัมมัดตรัสไว้และอาบูเบกาผู้เป็นพ่อตาได้รับยกย่องไว้
  - นิกายนี้ถือตามคำสอนเดิมที่กล่าวไว้ในคัมภีร์
  - มีการแตกออกเป็นนิกายย่อยๆ ด้วย
2. นิกายชีอะห์
  - นิกายนี้นับถือวงศ์ของอาลีบุตรเขยของพระมุฮัมมัด
  - มีการแตกออกเป็นนิกายต่างๆ

การปฏิบัติศาสนกิจ

หน้าที่ของมุสลิมทุกคนคือ การทำดีละเว้นชั่ว

ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ประกาศความศรัทธา
  - คือประกาศเมื่อนับถือศาสนาอิสลามว่า“ข้าพเจ้าเป็นพยานว่า อัลลอฮ์เป็นพระผู้เป็นเจ้าแต่องค์เดียวท่านนบีมุฮัมมัดเป็นทูตที่อัลลอฮ์ส่งมา”
2. การละหมาด
  - คือชำระร่างกายให้สะอาดและละหมาดวันละ5ครั้งคือตะวันขึ้นเที่ยงบ่ายตะวันตกดินและเวลาค่ำ
  - วันศุกร์เป็นวันสำคัญของอิสลามต้องไปทำละหมาดพร้อมกันที่มีสยิดหรือสถานที่ที่มีการมาชุมนุมกัน
3. การถือศีลอด
  - เน้นในเรื่องการขัดเกลา อบรมและทำจิตใจให้สงบ

- มีการถือศีลอด 29-30 วันในแต่ละปีในวันนั้นให้นับตั้งแต่เช้าจนตะวันตกดิน
- ต้องงดอาหารแม้น้ำดื่มของหอมงดประพุดตีในกาม
- ยกเว้นแต่เด็กหรือทารก หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย
- 4. การให้ทาน
  - การอุทิศเงินโดยสมัครใจในการกุศลเช่นช่วยคนจนช่วยโรงเรียนช่วยมัสยิด
- 5. การไปแสวงบุญ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (วิหารกะบะห์)
  - อย่างน้อยควรไปครั้งหนึ่งในชีวิต

หลักสำคัญของประการของศาสนาอิสลาม

1. ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ
2. เชื่อในพระบัญชาของนบีมุฮัมมัด
3. ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดหยาบคาย
4. ชายมีภรรยาได้ 4 คน
  - จะต้องให้ภรรยาทุกคนมีความสุขและสิทธิเท่าเทียมกัน
5. มีศีลอด
  - ปีหนึ่งประมาณ 29-30 วัน
  - อิสลามมีชนทุกคนไม่ว่ามั่งมีหรือยากจนจะต้องถือศีลอดหรือถือบวชเช่นเดียวกัน
  - เป็นการสอนให้รู้ว่าคนที่ยากจนเป็นอย่างไรสอนคนให้มีความรู้ให้ทำใจให้สงบและมี

ความอดทนและอดกลั้นต่อสิ่งที่มาวุ่น

4.10. ศาสนาอิสลาม

อิสลาม หมายถึง การยินยอมต่อพระผู้เป็นเจ้า

ศาสนาอิสลาม มีแหล่งกำเนิดเกิดขึ้นในดินแดนอาหรับ (บริเวณที่เป็นประเทศซาอุดีอาระเบียปัจจุบัน) โดยมีพระอัลเลาะห์ เป็นพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สร้าง ผู้ค้ำจุน ผู้ฟื้นฟูโลกมนุษย์ โดยมีศาสดาของศาสนา คือพระมุฮัมมัดหรืออนบีมุฮัมมัด

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว คือองค์อัลเลาะห์ โดยมีนบีมุฮัมมัดและกาหลิบ เป็นผู้ปกป้องรักษาศาสนาและเป็นผู้นำ

คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม

คัมภีร์ที่สำคัญที่สุดคือ คัมภีร์อัลกุรอาน ที่ชาวมุสลิมถือเป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกอย่างที่มีอยู่ในคัมภีร์ล้วนบริสุทธิ์ทั้งสิ้น

หลักการศรัทธา

1. ศรัทธาในอัลเลาะห์
2. ศรัทธาในบรรดามลาอิกะห์

3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์
4. ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต
5. ศรัทธาในวันพิพากษา
6. ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวการณ

ศาสนาอิสลามมีหลักความเชื่อว่า กฎธรรมชาติทั้งหลายนั้นล้วนมาจากอัลเลาะห์เป็นผู้กำหนด แม้แต่ชะตากรรมของมนุษย์ก็ถูกลิขิตโดยอัลเลาะห์ซึ่งยากที่มนุษย์จะเข้าใจได้ เพราะปัญญาของมนุษย์มีขอบเขตจำกัด มนุษย์จึงไม่สามารถทราบวันตายและไม่สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์และความผิดหวัง แต่มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องทำคือการมอบความไว้วางใจต่ออัลเลาะห์เท่านั้น การมอบความไว้วางใจนี้หมายถึงการหาเลี้ยงตนเองจนสุดความสามารถ โดยมีอัลเลาะห์เป็นแรงบันดาลใจในการฝ่าฟันความทุกข์ยาก โดยปราศจากความวิตกกังวลหรือความผิดหวังใดๆ

นิกายของศาสนาอิสลาม

1. นิกายสุหนี่ สุนนิก ซุนนัหรือซุนหนี่

เป็นนิกายที่ใหญ่ที่สุด มีผู้นับถือนิกายนี้มากกว่านิกายอื่นๆ

สุหนี่ แปลว่า ถือตามแบบฉบับเดิม ถือตามแบบเก่า คือเป็นอย่างไรก็ปฏิบัติไปอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไร สุหนี่มาจากคำว่า “สุนนะ” อันเป็นชื่อคัมภีร์คู่กับกุรอาน

ซุนหนี่ แปลว่า จาริต ชาวมุสลิมจะเคร่งครัดตามแนวทางของคัมภีร์อัลกุรอาน อันเป็นถ้อยคำที่องค์นบีมุฮัมมัดตรัสไว้ และเคารพต่ออาบูบาคะฮ์ โอมาร์ อุสมาน ผู้เป็นพ่อตาของท่านศาสดาว่าเป็นกาหลิบที่แท้จริง และเป็นผู้ที่ได้รับอภัยโทษไว้

ประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามนิกายนี้มาก เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย เป็นต้น

นิกายนี้ถือตามคำสอนเดิมที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน โดยใช้หะมวาลีฮ์เป็นเครื่องหมาย และนอกจากนี้ยังมีการแยกออกเป็นนิกายย่อยๆอีก 4 นิกายด้วย

2. นิกายชีอะห์

ชีอะห์ แปลว่า พรรคพวก เป็นนิกายแรกของอิสลามที่แยกตัวออกจากนิกายซุนหนี่ ชาวมุสลิมที่นับถือนิกายนี้จะเคารพศรัทธาในตัวของอาลี ซึ่งเป็นบุตรเขยของพระมุฮัมมัด

- มีการแตกออกเป็นนิกายต่างๆ
- ใช้หะมวาลีฮ์เป็นเครื่องหมาย

3. นิกายวาหะบีหรือวาฮาบี

นิกายนี้เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขความผันแปรของศาสนาที่เกิดขึ้นให้สิ้นไป ให้เกิดความบริสุทธิ์อย่างเดิม โดยนิกายนี้จะเน้นคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของท่านศาสดา แต่ก็ไม่สำเร็จตลอดอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้างพวกมุสลิมด้วยกันไม่ยอมรับบ้าง

ผู้ให้กำเนิดนิกายนี้คือมุฮัมมัด อิบน์อับดุลลาฮ์ ชาวอาหรับ โดยมีหลักแก้ไขคือ

1. รับรองแต่ซูเราะฮ์ (บัญญัติหรือบท) และวายะฮ์ (อนุบัญญัติหรือบทบัญญัติ) ของอัลเลาะห์ในกุรอานเท่านั้น นอกจากกุรอาน ไม่ยอมรับ

2. ไม่สวดมนต์เจาะจง พระมุฮัมหมัด นักบุญคือกาลีฟหรืออิมาม หรือไปนมัสการที่ฝังศพของท่านเหล่านั้น (เพราะในกูรอ่าน แสดงไว้ว่าไม่เคารพสิ่งอื่นนอกจากพระอัลเลาะห์ เป็นต้น)

3. พระมุฮัมหมัด ยังไม่เป็นผู้แทนของพระอัลเลาะห์ แต่เป็นผู้แทนในสุดท้ายของโลก

4. ห้ามหญิงไปเยี่ยมหลุมฝังศพ

5. อนุญาตให้มีพิธีสมโภชทางศาสนาได้ 4 ประการเท่านั้น

6. ไม่สมโภชเพื่อเฉลิมวันเกิดของพระมุฮัมหมัด

7. ใช้หัวนับเป็นคะแนนและในเวลาภาวนา ไม่ใช้ลูกประคำ

8. ห้ามเด็ดขาดมิให้ใช้แพรไหม เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ เงิน ยาสูบ ดนตรี ฝิ่น ของฟุ่มเฟือย ยกเว้นแต่เครื่องหอมและหญิง

9. ลักษณะอิริยาบถของพระอัลเลาะห์ ให้ถือตามที่ปรากฏในกูรอ่านเท่านั้น

10. มีความเชื่อใน ยิฮาด(ศาสนพลี) หรือสงครามศาสนาว่าเป็นกิจที่ไม่หมดสมัย และเป็นภารกิจของมุสลิมทุกคน

11. ปฏิเสธมัสยิด ที่ทำเป็นหอคอยแหลม สร้างอนุสาวรีย์ด้วยหินหรือสิ่งใดๆในศาสนา อันไม่ปรากฏมีใช้ในเปแรกของกาอูบติแห่งอิสลาม

แต่ในที่สุดนิกายนี้ก็ตั้งตัวไม่ติด ต้องแตกกระจายไป เพราะขัดกับพวกอาหรับด้วยกัน

ประเทศที่มีผู้นับถือนิกายนี้เช่น ซาอุดีอาระเบีย

4. นิกายคอวาริจ

คอวาริจ แปลว่าผู้ต่อต้าน

ผู้นับถือนิกายนี้มักเป็นกลุ่มที่มีความคิดรุนแรง ประกาศยอมเชื่อฟังเฉพาะองค์อัลเลาะห์เท่านั้น

5. นิกายอิสมาอีลลี

ผู้ให้กำเนิดนิกายนี้คือ อิสมาอีล มีผู้นับถือนิกายนี้ในอียิปต์

6. นิกายซุฟี

ซุฟี แปลว่า ขน

ผู้นับถือนิกายนี้จะต้องแต่งตัวด้วยขน และประพืดตัวสั้นโดษ ซึ่งมีผู้นับถือมากในอิรัก อินเดีย และตุรกี

นิกายนี้ถือการบำเพ็ญญานภาวนาเป็นสำคัญเลิกทำพิธีกรรมตามตำราอันตนเห็นว่าไร้ประโยชน์ โดยมีหลักสำคัญที่นิกายนี้ถืออยู่มี 8 ประการคือ

1. พระอัลเลาะห์เท่านั้นดำรงอยู่ สิ่งสากลทั้งหมดคือพระองค์ และพระองค์คือสากลทั้งหมด

2. ศาสนาใดๆไม่สำคัญ แต่ศาสนาอิสลามได้เปรียบกว่าศาสนาอื่นๆ

3. พระอัลเลาะห์ทรงอนุญาตให้มีความดีความชั่วเอง ดังนั้น ความดีและความชั่วแยกออกจากกันไม่ได้

4. มนุษย์ไม่มีอำนาจที่จะคิดอ่านได้ตามลำพังด้วยตนเอง ต้องอัลเลาะห์เป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น

5. วิญญาณที่อาศัยอยู่ในร่างกาย เปรียบเหมือนนกที่ถูกขังอยู่ในกรง ถ้าออกไปพ้นเสียเมื่อไหร่ เมื่อนั้นเป็นการดี

6. วิญญาณได้ไปอยู่ในสำนักของอัลเลาะห์เมื่อไหร่ นั่นเป็นความเป็นประเสริฐอย่างยิ่ง

7. ถ้าไม่ได้ภานา วิญญาณของตนจะไปอยู่ในสำนักขององค์อัลเลาะห์ไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องภานาอ่อนน้อมฟังถึงพระองค์ ให้เกิดความกล้าแข็ง ให้ทรงโปรด

8. ขณะที่วิญญาณยังอยู่ในร่างกาย กรณีอันสำคัญอันจะนำไปสู่ความเจริญในชีวิตนั้นคือ ต้องระลึกถึงการเข้าไปอยู่ในสำนักขององค์อัลเลาะห์ และภานาออกพระนามของพระองค์

หลักการปฏิบัติ

1. การกล่าวคำปฏิญาณตน

การกล่าวคำปฏิญาณตนว่า “ลาอิลาฮะ อิลัลลอฮ มุฮัมมัดร่อซูลุลลอฮ” ซึ่งแปลว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลเลาะห์และมุฮัมมัดเป็นร่อซูลของอัลเลาะห์”

คำปฏิญาณนี้เป็นถ้อยคำที่ผู้ยอมรับอิสลามทุกคนจะต้องกล่าวออกมาเป็นการยืนยันด้วยวาจาว่าตัวเองมีความศรัทธาดังที่กล่าวมานั้นและพร้อมที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติและเงื่อนไขต่างๆที่อัลลอห์ได้ทรงกำหนดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด

อิสลามกำหนดให้มุสลิมทุกคนเคารพภักดีต่ออัลลอห์เพียงพระองค์เดียว ทั้งนี้เพราะพระองค์เท่านั้นที่ทรงเป็นพระเจ้าที่แท้จริง เป็นผู้ทรงสร้างในทุกสรรพสิ่งในสากลจักรวาล รวมทั้งตัวมนุษย์เองด้วย และพระองค์ไม่มีผู้ใดมาเป็นภาคีร่วมกับพระองค์

คำปฏิญาณตอนที่สองที่กล่าวว่า “มุฮัมมัดเป็นร่อซูลของอัลเลาะห์” นั้น หมายความว่าเมื่อใดที่ใครยอมรับอัลเลาะห์ว่าเป็นพระเจ้าของเขาแล้ว เขาจะต้องยอมรับว่ามีมุฮัมมัดเป็นร่อซูลหรือผู้นำสารของอัลเลาะห์มาประกาศยังมนุษยชาติและจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนขององค์ศาสดามุฮัมมัดด้วย

2. การละหมาดหรือนมาซ(หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า “เศาะลาห์”)

การละหมาด เป็นการแสดงความเคารพภักดีและการแสดงความขอบคุณต่ออัลเลาะห์ การละหมาดถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน เริ่มตั้งแต่ผู้ชายเริ่มมีความรู้สึทางเพศและผู้หญิงเริ่มมีประจำเดือน ซึ่งถือเป็นวัยที่อิสลามถือว่าเริ่มเข้าสู่วัยแห่งความเป็นผู้ใหญ่แล้ว

การละหมาดวันหนึ่งๆมี 5 เวลา คือตอนรุ่งอรุณ ตอนบ่าย ตอนตะวันตกล้อย ตอนตะวันตกดิน และยามค่ำคืน

ส่วนวันศุกร์ถือเป็นวันสำคัญของอิสลาม ต้องไปทำละหมาดพร้อมกันที่มัสยิด

การละหมาดเป็นสิ่งที่ยืนยันความศรัทธาที่ปรากฏให้เห็นทางภายนอกได้ชัดเจนที่สุดเพราะเป็นการปฏิบัติที่มีรูปแบบ และนอกจากนี้คนที่ดำรงรักษาการละหมาดตนเองได้ครบถ้วนตลอดวันนั้น จะต้องเป็นคนที่มีความผูกพันกับอัลเลาะห์ และรำลึกถึงพระคุณของพระองค์อยู่ตลอดเวลาจริงๆ

การละหมาดนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแสดงความเคารพภักดีและเป็นการแสดงความขอบคุณต่ออัลลอห์แล้ว ในคัมภีร์อัลกุรอานยังได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนอีกว่า “แท้จริงการละหมาดจะยับยั้งจากความชั่วช้าและความลามก” ดังนั้นคนที่ละหมาดนั้นจะเป็นคนที่รำลึกถึงอัลลอห์และจะเชื่อ

ว่าอัลลอห์จะทรงเห็นการกระทำของเขาทั้งในที่ลับและในที่เปิดเผย ฉะนั้นความเกรงกลัวอัลลอห์จะช่วยยับยั้งเขา
มิให้ปฏิบัติความชั่วนั้นเอง

3. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนหรือเดือนอันประเสริฐ

เป็นช่วงการถือศีลอด 30 วันในเดือนรอมฎอนของแต่ละปีของฮิจเราะห์ศักราช (เริ่มนับ
เมื่อมุฮัมมัดอพยพจากเมกกะไปเมืองเมดินา) โดยมุสลิมทุกคนพึงละเว้นจากการกินการดื่มตั้งแต่รุ่งอรุณ
จนกระทั่งถึงดวงอาทิตย์ตกดิน

การถือศีลอด เป็นการฝึกให้มุสลิมเกิดความยำเกรง เนื่องในระหว่างการถือศีลอดนั้น
ขนาดอาหารและเครื่องดื่มที่ศาสนาไม่ห้ามบริโภคยังยอมอดได้ เมื่ออัลเลาะห์สั่งให้ละเว้น ดังนั้นสิ่งใดที่อัล
เลาะห์ห้ามตลอดกาล เช่น สุรา การเที่ยวผู้หญิง มุสลิมผู้มีศรัทธาในพระองค์ก็ย่อมสามารถละเว้นได้เช่นกัน

ความจริงแล้วในระหว่างการถือศีลอดนั้น การอดอาหารและน้ำนั้นเป็นเพียงมาตรการที่จะ
ช่วยลดความต้องการทางด้านอารมณ์ให้ต่ำลง ดังนั้นถ้าผู้ใดถือศีลอดแล้วยังมีอารมณ์ใฝ่ต่ำและทำความชั่วอยู่
สิ่งที่เขาผู้นั้นได้รับการถือศีลอดก็คือ ความหิวกระหายธรรมดา ซึ่งไม่มีผลต่อการฝึกฝนหรือขัดเกลาจิตใจ
ของเขาแต่ประการใด

4. การจ่ายชะกาต

การจ่ายชะกาต คือการจ่ายทรัพย์สินในอัตราที่ศาสนากำหนดไว้จำนวนหนึ่งจากทรัพย์สินที่
สะสมไว้เมื่อครบรอบปี โดยจะต้องจ่ายทรัพย์สินนี้ให้แก่คนที่มียศที่ได้รับ 8 จำพวก ตามที่คัมภีร์อัลกุรอานได้
กำหนดไว้ อันได้แก่

- 1) คนยากจน
- 2) คนที่อดขัดขาดสน
- 3) คนที่มีหัวใจโหม่มาสู่อิสลาม
- 4) ผู้บริหารการจัดเก็บและจ่ายชะกาต
- 5) โถ่ทาส
- 6) ผู้มีหนี้สินสิ้นพันตัว
- 7) คนพลัดถิ่นหลงทาง
- 8) ใช้ในหนทางของอัลเลาะห์

ความจริงแล้ว คำว่า “ชะกาต” แปลว่าการชักฟอก การทำให้บริสุทธิ์ และการเจริญเติบโต
และคำว่า “ชะกาต” นี้ ได้ถูกกล่าวคู่กับการละหมาดในคัมภีร์อัลกุรอานด้วย เหตุนี้มุสลิมที่ปฏิบัติละหมาดแต่
ไม่ยอมจ่ายชะกาตนั้น ถือว่าความเป็นมุสลิมของเขายังไม่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์ที่อิสลามกำหนดให้มุสลิมจ่ายชะกาตก็เพื่อเป็นการยืนยันถึงความศรัทธา
นอกจากนั้นแล้ว การจ่ายชะกาตก็ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อชักฟอกทรัพย์สินและจิตใจของผู้จ่ายให้มีความสะอาด
บริสุทธิ์ ทั้งนี้เพราะอิสลามถือว่าแม้ทรัพย์สินที่มุสลิมหามาด้วยความสุจริตก็ตาม หากทรัพย์สินที่สะสมไว้นั้น
ยังไม่ได้นำออกมาชะกาต ทรัพย์สินนั้นก็ยังไม่บริสุทธิ์ และขณะเดียวกัน การจ่ายชะกาตก็จะช่วยชำระจิตใจ
ของผู้จ่าย ให้หมดจากความตระหนี่ถี่เหนียว และความโลภ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสกปรกทางใจอย่างหนึ่งด้วย

ขณะเดียวกันในแง่ทางสังคมนั้น การชะกาดก็เป็นการสร้างความเจริญให้แก่สังคมอีกด้วย เพราะเราจะเห็นได้ว่าบรรดาผู้ที่มียศได้รับชะกาดนั้น มักเป็นผู้ที่ประสบปัญหาในสังคม ดังนั้นการนำชะกาดไปให้คนเหล่านี้ จึงถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาก็ถูกจุด และหากเรามองในแง่ทางเศรษฐกิจก็จะเห็นว่า ชะกาดจะทำให้คนยากจนคนอนาถาในสังคมส่วนหนึ่งได้มีอำนาจซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น เพราะมีการถ่ายเททรัพย์สินจากคนรวยไปสู่คนจน เมื่อคนในสังคมมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้นก็จะส่งผลทำให้มีการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองมากขึ้น ทำให้ต้องมีการจ้างแรงงาน รวมทั้งทำให้เกิดการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจติดตามมาด้วย

ดังนั้นจึงอาจพูดได้ว่า การจ่ายชะกาดนอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาแล้ว ยังเป็นการแสดงความเคารพภักดีต่ออัลเลาะห์โดยผ่านการช่วยเหลือสังคมอีกด้วย

ชะกาดมี 2 ประเภทคือ

4.1 ชะกาดพิตเราะฮ์

4.2 ชะกาดมัล หรือชะกาดในทรัพย์สิน

5.การไปแสวงบุญหรือการประกอบพิธีฮัจญ์

พิธีฮัจญ์ คือการเดินทางไปแสดงสัตยาบันของเมื่ออัลเลาะห์ที่เมกกะ

โดยการไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (วิหารกะบะห์) และเดินทางด้วยเท้าจากเมืองเมกกะไปยังเมืองเมดินา เช่นเดียวกับที่องค์นบีมุฮัมมัดเคยทำไว้ในอดีต

การไปประกอบพิธีฮัจญ์นี้ มุสลิมมีทุกคน อย่างน้อยควรไปสักครั้งหนึ่งในชีวิต

หลักสำคัญของประการของศาสนาอิสลาม

1. ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ
  2. เชื่อในพระบัญชาของนบีมุฮัมมัด
  3. ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดหยาบคาย
  4. ชายมีภรรยาได้ 4 คน
- จะต้องให้ภรรยาทุกคนมีความสุขและสิทธิเท่าเทียมกัน

4.12. ศาสนาซิกข์

ในกลุ่มชาวอินเดียที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย มีผู้นับถือศาสนาซิกข์จำนวนหนึ่งรวมอยู่ด้วย พวกเขาแต่งตัวแตกต่างไปจากคนอื่น คือ มีผ้าโพกหัว สัญลักษณ์ของชาวซิกข์ห้าประการ คือ ไม่มีการตัดผมตลอดชีวิต กำไลมือเพื่อระลึกถึงพระเจ้า มีหวี ต้องมีกางเกงในซึ่งมีความยาวเหนือเข่า ๔ นิ้ว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน มีดาบสั้นเพื่อป้องกันคนที่มาทำร้ายขณะกำลังปฏิบัติธรรม

ชาวซิกข์ถือว่าคำภีร์ของเขาเป็นคำสอนของพระเจ้า ซึ่งมีองค์เดียว เน้นความภักดีต่อพระเจ้า และการปฏิบัติตามคำสอน พระเจ้าอยู่ในใจคน แต่อาจมองไม่เห็นเพราะกิเลสที่บังไว้

ชาวซิกข์ในประเทศไทยสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา มีวัดซิกข์ และมีการจัดการศึกษาให้เยาวชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตั้งสุซศาลาให้การรักษายาบาลฟรี มีที่สงเคราะห์คนชรา และโรงทานสำหรับคนทั่วไป

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของชาวซิกข์คือ ปฏิเสธการถือชั้นวรรณะ แม้ว่าส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะเป็นพ่อค้าขายผ้า แต่ก็สามารถประกอบอาชีพที่สุจริตต่างๆได้ และไม่รังเกียจคนที่แตกต่างไปจากตนเอง

บทที่ 5 ครอบครัวไทย

หัวข้อเรื่อง

- 5.1 แนวคิดสำคัญ
- 5.2 การเลือกคู่ครอง
- 5.3 การหมั้น
- 5.4 การถอนหมั้น
- 5.5 เงื่อนไขการสมรส
- 5.6 พิธีสมรส
- 5.7 ลักษณะของครอบครัวไทย
- 5.8 หน้าที่ของครอบครัว
- 5.9 ลักษณะของครอบครัวไทย
- 5.10 การอบรมเลี้ยงดูบุตร
- 5.11 การหย่าร้าง
- 5.12 แนวโน้มครอบครัวไทย

5.13. สรุป

5.1. แนวคิดสำคัญ

ครอบครัวเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางเพศของมนุษย์ชาติ ซึ่งจัดเป็นการสนองความต้องการทางชีววิทยาและความต้องการทางสังคมของมนุษย์ด้วย จึงพลอยทำให้เกิดมีรูปแบบการแต่งงานตามวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ

สภาพสังคมของไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยเป็นลำดับ ครอบครัวไทยจึงได้วิวัฒนาการเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม แต่บางสิ่งบางอย่างยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์และลักษณะของสังคมไทย

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันที่เก่าแก่และมีความสำคัญที่สุดหน่วยหนึ่งของสังคม กล่าวได้ว่า ครอบครัวไทยในสมัยก่อนนั้นเป็นหน่วยที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นจุดศูนย์กลางของการปฏิบัติหน้าที่ทั้งในด้านสถาบันการศึกษา สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันการปกครอง เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ครอบครัวทำหน้าที่ในการให้การศึกษาหาความรู้ ครอบครัวเป็นทั้งหน่วยผลิตและบริโภคในเชิงเศรษฐกิจรวม อีกทั้งเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนสมาชิกของครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี

สืบต่อมาในปัจจุบันได้มีหน่วยการชำนาญพิเศษ รับช่วงหน้าที่ดังกล่าวของครอบครัวไป กล่าวคือมีการจัดตั้งโรงเรียนและมีการประกอบธุรกิจการค้าการอุตสาหกรรม เป็นฝ่ายรับช่วงหน้าที่ดังกล่าวสืบแทน ครอบครัว อันเป็นการลดภาระหน้าที่ของครอบครัวลงบ้าง นอกจากนั้นขนบธรรมเนียมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายอย่างหลายประการ

5.2. การเลือกคู่ครอง

ก่อนที่จะมีการสมรสหรือมีการอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยากันนั้น ย่อมจะต้องมีการเลือกคู่ครองระหว่างชายและหญิงเสียก่อน ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติในทางชีววิทยาของมนุษย์นั้น ชายและหญิงเริ่มมีความรู้สึกในเรื่องเพศ (sex appeal) ตั้งแต่อายุ 12 ปีขึ้นไป เมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าว ชายและหญิงมักจะแสดงความรู้สึกออกมา เช่น การแต่งกายให้เป็นที่พึงพอใจของเพศตรงกันข้าม ความรู้สึกกระดากอายต่อกัน หรืออาจมีการละเมิดประเพณีปฏิบัติเชิงเพศและมีการวิวาห์ (courtship) ซึ่งหมายถึงแบบของพฤติกรรมที่ฝ่ายชายเสาะแสวงหาที่จะได้รับความยินยอมในเรื่องการสมรสจากฝ่ายหญิง

สังคมไทยในสมัยก่อนนั้นถือว่าการเลือกคู่ครอง เป็นหน้าที่ของบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ กล่าวคือ บิดา มารดา หรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนดคู่สมรส ระยะเวลา และเงื่อนไขต่างๆของการสมรสแก่บุตรบิดาของตน ซึ่งทำให้เกิดประเพณี “คลุมถุงชน” เพราะฉะนั้นการเลือกคู่สมรสหรือคู่ครองในสมัยก่อนจึงเป็น “สัญญาหรือข้อตกลง” ที่ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจัดทำขึ้นเพื่อผูกพันบุตรธิดาของตน และมักถือกันว่าเป็นเกียรติยศแก่วงศ์ตระกูลของทั้งสองฝ่าย ในการที่จะจัดคู่สมรสที่สมน้ำสมเนื้อแก่บุตรธิดาของตน

ในปัจจุบันนี้ ทั้งหญิงและชายในสังคมไทยมีเสรีภาพในเรื่องการเลือกคู่ครองมากกว่าในสมัยก่อน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการศึกษาและระบอบการปกครองที่เน้นเรื่องเสรีภาพ ผู้ใหญ่ซึ่งอาจจะเป็น บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นเพียงผู้ให้ความยินยอมเห็นชอบว่าทั้งสองฝ่ายมีความเหมาะสมกันหรือไม่

เพียงใดเท่านั้น ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกคู่ของหนุ่มสาวคือ เพื่อความสุขและความสำเร็จทั้งทางกายและทางใจ

ในการเลือกคู่เช่นนี้ มีทฤษฎี 2 ทฤษฎีในการเลือกคู่ครอง คือ

1. Homogamy คือทฤษฎีที่ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงมีความโน้มเอียงหรือมีความพึงพอใจที่จะเลือกเพศตรงกันข้ามที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนในด้านบุคลิกลักษณะ ทัศนคติ รสนิยม สติปัญญา การศึกษา เชื้อชาติ อาชีพ และศาสนา

2. Heterogamy คือทฤษฎีที่ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงมีความโน้มเอียงหรือมีความพึงพอใจที่จะเลือกเพศตรงกันข้ามที่ไม่มีความคล้ายคลึงกับตนเลย คือตรงกันข้ามกับ Homogamy นั่นเอง

5.3. การหมั้น

เมื่อการเลือกคู่สมรสไม่ว่าจะเป็น การตัดสินใจเลือกโดยฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเอง หรือเป็นการจัดการของฝ่ายบิดามารดาหรือผู้ปกครองผ่านพ้นไปแล้ว มักมีประเพณีนิยมประกาศให้สังคมได้ทราบหรือรับรู้ถึงการกำหนดตัวโดยแน่นอนว่า ชายและหญิงคู่นี้ต่างเลือกกันและกันแล้วบุคคลอื่นจะมาเลือกหรือเกี่ยวพันฉันท์คู่สาวอีกไม่ได้

หนึ่งในเรื่องการหมั้นของคนไทยนั้น ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1435 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การหมั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์”

ถ้าฝ่ายชายหรือหญิงยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาก่อนจึงจะหมั้นได้ ถ้าบิดาหรือมารดาตายก็ให้ผู้ที่ยังอยู่ให้ความยินยอม

การที่กฎหมายได้กำหนดไว้เช่นนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าชายหรือหญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะนั้นยังมีอายุน้อยอาจมีวุฒิภาวะไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยหรือพิจารณาว่าทั้งสองฝ่ายมีความเหมาะสมซึ่งกันและกันหรือไม่เพียงใด กฎหมายจึงกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นผู้พิจารณาไตร่ตรองเสียขั้นหนึ่งก่อน เมื่อเห็นว่าทั้งสองฝ่ายมีความเหมาะสมกันจึงจะอนุญาตให้ทำการหมั้นกันได้

เมื่อผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายตกลงจะให้แต่งงานกันแล้ว ก็ให้เฒ่าแก่ของทั้งสองฝ่ายพูดจากสัญญากัน กำหนดสินสอดของหมั้นและห่อขันหมาก พร้อมผ้าไหว้ตามสมควรแก่ฐานะ

เมื่อถึงวันฤกษ์ดีที่ตกลงกัน บิดามารดาข้างฝ่ายชายก็ให้เฒ่าแก่นำขันหมากหมั้นไปให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิง ชุดขันหมากนั้นมีขันใส่หมากขันใส่พลู กับทองคำอันมีน้ำหนักเท่าที่ตกลงกันไว้ และมีขนมต่างๆที่มีความหมายมงคลตามแต่จะจัดไปได้ แต่พิธีหมั้นของหนุ่มสาวบางคู่อาจไม่มีขันหมากหมั้นกันก็ได้ หากบิดามารดาของทั้งสองฝ่ายมีความรักใคร่สนิทชิดเชื้อกันอยู่แล้ว

ขันหมากหมั้น เป็นเสมือนเครื่องประกันว่าฝ่ายชายจะต้องมาแต่งงานกับฝ่ายหญิงแน่นอน และหากฝ่ายชายไม่สามารถทำการแต่งงานตามถ้อยคำที่ตกลงได้ ขันหมากหมั้นดังกล่าวนั้น ฝ่ายชายจะขอคืนไม่ได้ ต้องเสียเปล่า และฝ่ายหญิงก็จะกลายเป็น “หม้ายขันหมาก” เว้นแต่ว่าการแต่งงานไม่สามารถเกิดขึ้นโดยเหตุ

ของฝ่ายหญิงเช่น ฝ่ายหญิงไปทำความชั่วขึ้น และไม่ได้แต่งงานกับฝ่ายชายตามสัญญา ชั้นหมากนั้นจะต้องคืนแก่ฝ่ายชายทั้งหมด

สำหรับของหมั้นในปัจจุบันนั้น เริ่มมีความนิยมใช้ของหมั้นเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากทอง เช่น เพชร เครื่องประดับอื่นๆ หรือสินทรัพย์อื่นๆ เป็นต้น

อนึ่ง ในการหมั้นกันนั้น มีการใช้คำว่า “สินสอด” กับ “ของหมั้น” ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1436 ได้อธิบายไว้ว่า

ของหมั้น คือ ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายได้ให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น เมื่อคู่หมั้นได้สมรสกันแล้ว ของหมั้นย่อมตกเป็นสิทธิแก่ฝ่ายหญิง

ส่วนสินสอด คือ ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายได้มอบให้แก่บิดามารดาของฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรสด้วย ซึ่งถ้าไม่มีการสมรสฝ่ายชายเรียกคืนได้

5.4. การถอนหมั้น

หากคู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดเปลี่ยนใจไม่ประสงค์จะแต่งงานกับคู่หมั้นของตนด้วยเหตุผลใดๆ ก็ดีย่อมมีสิทธิที่จะขอถอนหมั้นได้ และเมื่อถอนหมั้นแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็พ้นพันธะแห่งการหมั้นนั้น

ในส่วนของการถอนหมั้นนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 ได้บัญญัติว่า “การหมั้นนั้นไม่เป็นเหตุที่จะขอร้องให้ศาลบังคับให้สมรสได้ ถ้าได้มีคำมั่นไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อผิดสัญญาหมั้น คำมั่นนั้นเป็นโมฆะ”

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า แม้จะมีการหมั้นกันตามกฎหมายแล้วก็ตาม หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะแต่งงานด้วย ก็ไม่สามารถนำไปฟ้องร้องเพื่อขอให้ศาลบังคับให้คู่หมั้นสมรสกันได้ ซึ่งหมายถึงกฎหมายยอมรับในเรื่องการถอนหมั้นนั่นเอง เพราะการบังคับจิตใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่ประสงค์จะสมรสให้ยอมอยู่กินฉันท์สามีภรรยากันนั้นเป็นสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง

5.5. เงื่อนไขแห่งการสมรส

เงื่อนไขในการสมรสของสังคมไทย มีลักษณะเป็น “ข้อห้ามการสมรส” (incest-taboo) ตามความหมายทางสังคมวิทยา ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1445 บัญญัติไว้คือ

“การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ

1. ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์
2. ชายหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา
3. ชายหรือหญิงมิได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่
4. ชายหญิงยินยอมเป็นสามีภรรยา
5. ชายหรือหญิงไม่เป็นคนวิกลจริต หญิงหม้ายจะสมรสใหม่ได้เมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน แต่ข้อความนี้มีให้ใช้บังคับเมื่อ

- (ก) มีบุตรเกิดในระหว่างนั้น
- (ข) สมรสกับคู่หมั้นเดิม
- (ค) มีคำสั่งศาลให้สมรสได้

5.6. พิธีสมรส

สังคมไทยมีประเพณีนิยมแต่งงานกันในเดือนที่เป็นเลข “คู่” ทั้งนี้โดยถือเอาเคล็ดว่าการแต่งงาน หมายถึงการอยู่เป็น “คู่” คือสามีกับภรรยา เพราะฉะนั้นจึงนิยมแต่งงานกันในเดือนนี้หรือเดือนสอง เดือนสี่ เดือนหก ยกเว้นเดือนแปด เพราะเป็นเดือนแห่งการเข้าพรรษา จึงควรงดเว้นและนิยมใช้เดือนเก้าแทน ทั้งนี้ แม้ว่าเดือนเก้าจะเป็นเดือนเลข “คี่” แต่เนื่องจากเลข “เก้า” นั้น สังคมไทยถือเป็นเลขมงคล คนไทยนิยมว่า หมายถึงความเจริญก้าวหน้าแน่นอน ส่วนเดือนสิบสองนั้น คนไทยไม่นิยมแต่งงานกัน ทั้งนี้พระยาอนุมานราชธน ได้มีอธิบายไว้ว่า การที่สังคมไทยไม่นิยมแต่งงานกันในเดือนสิบสองนั้น เห็นจะเป็นเพราะเดือนสิบสองเป็น ฤกษ์ของการผสมพันธุ์ของสุนัข คนจึงไม่ควรจะแต่งงานแข่งกับสุนัข

นอกจากนั้น ยังมีการห้ามแต่งงานกันในวันพฤหัสบดี เพราะถือกันว่าเป็นวันครู และเป็นวันที่พระพฤหัสบดีแต่งงานลูกสาวคือพระจันทร์กับพระอาทิตย์ในวันพฤหัสบดี แล้วลูกสาวก็ไปชู้กับพระอังคาร เพราะฉะนั้นสังคมไทยจึงไม่ค่อยนิยมแต่งงานกันในวันพฤหัสบดี อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้การศึกษาได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นและสิ่งแวดล้อมต่างๆได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว บางคนจึงไม่ค่อยยึดถือเรื่องเหล่านี้มากนัก สำหรับพิธีรดน้ำหรือพิธีหลั่งน้ำพระพุทธรูปนั้นเป็นพิธีการของพราหมณ์ กล่าวคือตามความเชื่อทางศาสนาว่าก่อนจะเริ่มทำพิธีใดๆก็ตาม ต้องมีพิธีสงฆ์สวดมนต์ คือการชำระร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์หรือชำระมลทินเสียก่อน

5.7. ลักษณะของครอบครัวไทย

อาจกล่าวได้กว้างๆว่าลักษณะของครอบครัวไทยได้รับอิทธิพลจาก “ค่านิยม(values)” หลายประการ เช่น ค่านิยมในเรื่อง “ปัจเจกภาพ” และค่านิยมในเรื่อง “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า” ซึ่งอาจแยกอธิบายถึงลักษณะทั่วไปของครอบครัวไทย ได้ดังนี้

1. ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร การที่ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว เข้าใจว่าเป็นผลเนื่องมาจากค่านิยมในเรื่อง “ปัจเจกภาพ(individualistic)” กล่าวคือ แต่ละครอบครัวนิยมแยกกันอยู่โดยอิสระ ไม่อยากอยู่รวมปะปนกันกับครอบครัวอื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้คือ การที่ชายหญิงที่จะทำการสมรสนิยมแสวงหาบ้านที่อยู่ต่างหากจากพ่อแม่ของตน ถ้ามีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะปลูกบ้านของตัวเองที่เรียกกันว่า “เรือนหอ” ส่วนที่มีฐานะไม่สู้ดีก็อาจไปเช่าบ้านอยู่ต่างหากไปพลางก่อน

2. 夫เดียวเมียเดียว (Monogamy) ในปัจจุบันนี้ กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนดังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1445 (3) ซึ่งบัญญัติว่า “การสมรสจะกระทำได้อต่อเมื่อชายหรือหญิงมิได้เป็น

คู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่” และในวรรคท้ายได้บัญญัติไว้ว่า “หญิงหม้ายจะสมรสใหม่ได้เมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน แต่ข้อความนี้มีให้ใช้บังคับเมื่อ

- (ก) มีบุตรเกิดในระหว่างนั้น
- (ข) สมรสกับคู่หย่าเดิม หรือ
- (ค) มีคำสั่งศาลให้สมรสกันได้”

นอกจากนั้น ในขณะที่ชายหญิงเป็นคู่สมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายนี้ ถ้าชายใดทำการสมรสกับหญิงที่มีสามีแล้ว ก็ถือว่าชายนั้นเป็นชายซ้อนเป็นการต้องห้าม และสามีของหญิงมีสิทธิจะฟ้องร้องได้ตามกฎหมาย ทั้งยังห้ามมิให้ชายที่มีภรรยาโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วทำการสมรสกับหญิงอื่นอีก และให้ถือว่า การสมรสครั้งต่อมาเป็นโมฆะ คือไม่มีผลตามกฎหมาย แต่ก็มีปรากฏอยู่บ่อยครั้งที่มีการละเมิดในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน และสังคมยังเรียกภรรยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนี้ว่า “อนุภรรยา”

5.8. หน้าที่ของครอบครัว

1. การให้กำเนิดบุตร
  - เป็นการสืบต่อและรับช่วงจักรวรรดิแห่งระบบครอบครัวในสังคม
2. การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม
  - การรับการศึกษาแบบอรูปนัยจากครอบครัว
3. การปกป้องและการทะนุบำรุงรักษา
  - ทางด้านร่างกาย
  - ทางด้านคุณภาพ
4. การกำหนดสถานภาพทางสังคม

5.9. ลักษณะของครอบครัวไทย

1. ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)
  - การซื้อบ้านเป็นเรือนหอ
  - การเช่าแมนชั่น
2. ผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy)
  - เสียทองเท่าหัวไม่ยอมเสียผัวให้ใคร
  - เสียทองเท่าหัว ช่วยเอาไปทำผัวเถิด
3. ครอบครัวไทยถือผู้ชายเป็นใหญ่ (Patriarchal Family)
  - การตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆเป็นหน้าที่ของผู้ชาย
4. ครอบครัวไทยมีความเข้มข้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (consanguinity)
  - สมาชิกภายในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอย่างแน่นแฟ้น

เช่น เป็นผู้ที่รู้จักความถูกต้อง ความพอดี มีความมีเหตุผล การควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความซื่อตรง ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักละอายใจและเกรงกลัวต่อการทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้ง มีความมีระเบียบวินัย ความตรงต่อเวลา ความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น

5.11. การหย่าร้าง

ในสมัยก่อนนั้นสังคมไทยถือว่า การหย่าร้างอดีตเป็นเรื่องที่น่าอับอายขายหน้า เพราะฉะนั้นการหย่าร้างกระทำได้อย่าง สามีและภรรยาต่างคงผินใจอยู่ร่วมกันต่อไป ทั้งๆที่มีข้อขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ และมักคิดว่าเป็นเรื่องของ “กรรมเก่า”

แต่ในปัจจุบันนี้ การหย่าร้างเป็นที่ยอมรับกัน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย การศึกษา ระบบอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม สำหรับการหย่าร้างนั้นจะกระทำได้ดีแต่โดยได้รับความยินยอมของทั้งสองฝ่ายหรือโดยคำพิพากษาเท่านั้น และการหย่าร้างโดยความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อยสองคน

ในส่วนที่เกี่ยวกับการหย่าโดยคำพิพากษาของศาลนั้น คดีฟ้องหย่าจะกระทำได้อาศัยอยู่ในเงื่อนไขของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1500 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้คือ

“คดีฟ้องหย่านั้น

- (1) ภรรยาผู้สามีมีย่าได้
- (2) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประพฤติดุร้ายอย่างร้ายแรง หรือทำร้ายร่างกายอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีอีกฝ่ายหนึ่งถึงบาดเจ็บ หรือหมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (3) สามีหรือภรรยาจะทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่าหนึ่งปี หรือไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยากันอย่างร้ายแรงจนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะอยู่กินกันเป็นสามีภรรยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (4) สามีหรือภรรยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ หรือปลอมแปลงเงินตรา หรือต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดอย่างอื่นเกินกว่าสามปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (5) สามีหรือภรรยาที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ และศาลยังไม่เพิกถอนคำสั่งนั้น อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (6) สามีหรือภรรยาที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เพราะเหตุวิกลจริตตลอดมาเกินกว่าสามปี นับแต่วันที่ศาลสั่ง และความวิกลจริตนั้นไม่มีทางที่จะหายได้ ทั้งถึงขีดที่จะอยู่กินฉันท์สามีภรรยากันต่อไปไม่ได้อีกแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (7) สามีหรือภรรยาผิดกณฑ์บนที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือ ในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (8) สามีหรือภรรยาเป็นโรคจิตต่ออย่างร้ายแรง อันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคนั้นไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(9) สามีหรือภรรยาเมื่อวัยวุฒิไม่สมบูรณ์ จนมิสามารถอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้”

สาเหตุของการหย่าร้าง

1. ค่านิยม

ชายกับหญิงมักมีค่านิยมที่แตกต่างกัน เช่น ค่านิยมความหรูหรา ค่านิยมตระหนี่ถี่เหนียว ค่านิยมพอเพียง ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายภายในบ้านได้ โดยเฉพาะครอบครัวที่เพิ่งแต่งงานกันใหม่ๆ

2. ความเป็นตัวของตัวเอง

บางครอบครัวสามีและภรรยามักไม่ค่อยยอมก้มหัวให้แก่กัน เข้าตำราที่ว่า ชิงก๊ิระ ข้าก็แรง

3. การศึกษา

ชายและหญิงมีแนวโน้มที่จะเลือกคู่ครองผู้ซึ่งมีระดับการศึกษาสูงทัดเทียมกับตน ความแตกต่างเรื่องการศึกษาในบางกรณีอาจนำมาซึ่งการหย่าร้างได้

4. สถานะทางเศรษฐกิจ

4.1 ความแตกต่างของสถานะทางเศรษฐกิจระหว่างสามีกับภรรยา

เกิดการระแวงเรื่องการกอบโกยทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะเกิดจากการยุแหย่จากญาติพี่น้องยิ่งทำให้เกิดการระแวง

4.2 ความยากจน

เกิดจากการแสวงรายได้ไม่พอกินพอใช้ภายในครอบครัว

5. การงานอาชีพ

5.1 อาชีพของสามี

อาจเป็นอาชีพที่ไม่อยู่กับที่ ต้องเดินทางไปมาอยู่เสมอ เช่น พนักงานรถไฟ พนักงานเรือเมล์ นักแสดงลิเก ตำรวจ เป็นต้น

5.2 อาชีพของภรรยา

อาชีพกลางคืน ที่ต้องเข้าทำงานเวลาแตกต่างกันมาก สามีกับภรรยาขาดความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ทำให้เกิดปัญหาการระแวงซึ่งกันและกันได้ เช่น อาชีพพนักร้อย พาร์ตเนอร์ พนักงานต้อนรับ แอร์โฮสเตส พยาบาล

6. เรื่องชู้สาว

เกิดมาชาติหนึ่งต้องหาความสุข

การยกย่องชายไทยในอดีตที่มีภรรยาหลายคน

7. ปัญหาแม่ผัวกับลูกสะใภ้

แม่เหิงหวงลูกชาย

8. อบายมุข

8.1 การดื่มสุรา

- ดื่มเพื่อเข้าสังคม

- ดื่มเพื่อเจริญอาหาร

- ดื่มเป็นอาชีพ

8.2 เทียวกลางคืน

8.3 เสพสารเสพติด

8.4 การเล่นการพนันประเภทต่างๆ

5.12 แนวโน้มของครอบครัวไทย

1. เกิดลักษณะของครอบครัวที่สามัภรยานิยมอยู่กันโดยไม่ได้จะทะเบียนสมรสกันมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากค่านิยมในเรื่องการรักในอิสระเสรีส่วนบุคคล และการไม่ต้องการพึ่งพาใครของสตรี

2. หนุ่มสาวมีสิทธิและมีโอกาสในการเลือกคู่ชีวิตของตนเองมากขึ้น ทั้งการเลือกคู่หมั้นไปเพื่อการตอบสนองความต้องการในเรื่องอารมณ์และความประทับใจเฉพาะหน้า (Sex Appeal) มากกว่าในเรื่องความมั่งคั่งหรือพื้นฐานทางด้านครอบครัวเหมือนในอดีต

3. อัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะคู่ชีวิตหนุ่มสาวในปัจจุบันมีความอดทนต่อการใช้ชีวิตด้วยกันน้อยลง

4. หนุ่มสาวที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปี ลงมามีค่านิยมใช้ชีวิตคู่แบบอยู่ก่อนแต่งงานมากขึ้น ซึ่งผลดีคือทำให้ได้รู้จักและเข้าใจนิสัยและอารมณ์ของกันและกันมากขึ้น และหากพิจารณาว่าสามารถปรับตัวการให้ไปด้วยกันได้ ก็อาจปรับเปลี่ยนสถานะเป็นคู่ชีวิตโดยการแต่งงานกันต่อไปซึ่งคงทำให้ปัญหาการหย่าร้างในอนาคตอาจลดน้อยลง แต่หากไม่สามารถปรับตัวการให้เข้ากันได้ ก็อาจเลิกคบกันหรือเปลี่ยนสถานะเป็นเพื่อนต่อไปได้

5. หนุ่มสาวนิยมครองตัวเป็นโสดเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิง ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ, ค่านิยมในการแต่งงาน รวมทั้งระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของสตรี

6. ครอบครัวในสังคมไทยสมัยใหม่ จะเน้นไปใช้บริการจากองค์กรภายนอกครอบครัวมากขึ้น เช่น กิจกรรมด้านการออกกำลังกาย กิจกรรมด้านนันทนาการ หรือกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรม เป็นต้น

7. เด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือตนเองเบื้องต้น เช่น การประกอบอาหาร การหุงข้าว การซักผ้า ฯลฯ ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้เด็กขาดทักษะและขาดประสบการณ์ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือมีวิธีการทำให้มีชีวิตอยู่รอดได้

8. เด็กและเยาวชนประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการขาดการขัดเกลาทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม ทำให้เด็กมักมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวต่อผู้ใหญ่ รวมทั้งกระทำความผิดกฎหมายในช่วงก่อนวัยอันควร เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทำแท้ง ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

9. พฤติกรรมการนอกใจเริ่มพบมากขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและหน้าที่ในครอบครัว แต่ส่วนหนึ่งเกิดจากศีลธรรมจรรยาของผู้หญิงเสื่อมลง ผู้หญิงมีอิสระในเรื่องเพศมากขึ้น ความต้องการเป็นอิสระและการเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นของผู้หญิงยุคใหม่ด้วย

10. ครอบครัวมีการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร และทดแทนเวลาที่จำกัดมากขึ้น

11. พ่อแม่มีเวลาเลี้ยงดูลูกน้อยลง เพราะจะต้องออกไปทำงาน ดังนั้นพ่อแม่ต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น

12. สมาชิกภายในครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมและความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาการกระทำความผิด การปล้นทรัพย์ ปัญหาการขายนาย ปัญหาการทำร้ายร่างกาย ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องข้อจำกัดในระยะเวลาที่มีให้กับครอบครัวน้อยลงรวมทั้งสื่อต่างๆที่สมาชิกในครอบครัวได้รับ

13. พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก มักเป็นแบบใหม่โดยไม่มีการลงโทษโดยการเฆี่ยนตี ซึ่งทำให้เด็กเริ่มมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมากขึ้น และเอาแต่ใจตัวเองมากขึ้น

14. บ้านเป็นเพียงที่พักพิงยามหมดภารกิจในแต่ละวันเท่านั้น

15. ความต้องการมีบุตรลดน้อยลงและผู้คนเริ่มแต่งงานกันช้าลงกว่าเดิม

16. การให้ความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งเพศหญิงและเพศชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน

17. สังคมเป็นแบบที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลมากกว่า

18. ระบบเครือญาติเริ่มแคบลงเรื่อยๆ

19. พ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีเวลาในการเลี้ยงดูเด็กน้อยลง

20. ประชากรเพศหญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศชาย

21. พฤติกรรมการนอกใจคู่สมรสหรือคู่ชีวิตเริ่มมีมากขึ้น

22. การหย่าร้างของคู่ชีวิตเริ่มมีมากขึ้น

23. ในครอบครัวขนาดใหญ่ ผู้สูงอายุจะเริ่มหมดความสำคัญ เพราะเด็กจะมีเวลาอยู่กับครอบครัวน้อยลง ปัจจุบันเด็กจะเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือระบบโรงเรียนตั้งแต่อายุ 3.5 ขวบ

22. ค่านิยมอยู่ก่อนแต่งของหนุ่มสาวที่มีอายุน้อยกว่า 30 ลงมาปี เริ่มมีมากขึ้นในสังคมไทย

23. ผู้หญิงเริ่มครองตัวเป็นโสดมากขึ้น

24. คู่บ่าวสาวที่เพิ่งแต่งงาน มักนิยมแยกครอบครัวออกจากครอบครัวของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเดิม

25. ครอบครัวมีแนวโน้มที่มีการหย่าร้างกันมากขึ้น

26. คู่บ่าวสาวในปัจจุบันนิยมแต่งงานกันที่มีอายุมากขึ้นกว่าเดิม

27. ครอบครัวนิยมมีบุตรน้อยคน คือประมาณ 1-2 คนต่อครอบครัวเท่านั้น

28. คู่สมรสมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

29. ครอบครัวในปัจจุบันมักประสบปัญหาการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะในสังคมเมือง

30. เด็กขาดโอกาสที่จะได้รับการขัดเกลาจากครอบครัวน้อยลง ทำให้เด็กขาดการอบรมในเรื่องจิตใจ มารยาทหรือจริยธรรม

31. แบบแผนในการดำเนินชีวิตของเด็ก มักถูกวางแผนโดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองตั้งแต่นั้น

32. ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนไทยเริ่มลดน้อยลง

33. ความสัมพันธ์โดยทางสายเลือดเริ่มมีน้อยลง ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในครอบครัวจะมีมากขึ้น

5.13. สรุป

ครอบครัวนั้นเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญสถาบันหนึ่ง โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยึดเอาครอบครัวเป็นจุดเริ่มของการมีความสัมพันธ์ฉันท์สมรสและความสัมพันธ์ฉันท์สายโลหิต ทำให้ครอบครัวไทยมีความเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งที่สำคัญคือระบบการนับญาติพี่น้องที่ยังคงยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการเริ่มมีครอบครัวของคนรุ่นใหม่ก็ย่อมต้องมีผู้ที่อาวุโสกว่าในครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่การสู่ขอ การหมั้นหมาย การแต่งงาน การส่งตัวเข้าหอ แม้กระทั่งการหย่าร้างกันก็ตาม

บทที่ 6

ประเพณีไทย

ขอบเขตเนื้อหา

- 6.1 ความหมายและความเป็นมาของประเพณี
- 6.2 ประเภทของประเพณี
- 6.3 ประเพณีเกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี
- 6.4 ความสำคัญของประเพณี
- 6.5 ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณีไทย
- 6.6 บทสรุป

6.1 ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

ประเพณี หมายถึง แบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ คีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่างๆ การประกอบพิธีกรรมที่กระทำในโอกาสต่างๆ

ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามความเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ประเพณีนิยม หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี หรือประเพณีสังคมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย การฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา มักได้รับการกำหนดจากสังคม

ประเพณีไทย มีทั้งที่เป็นประเพณีระดับประเทศและประเพณีระดับท้องถิ่น ซึ่งมีเฉพาะส่วนปลีกย่อย ที่เสริมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น

ประเพณีระดับประเทศ เช่น การบวชขนาด การตาย การแต่งงาน

ประเพณีระดับท้องถิ่น เช่น ฮีตสิบสอง ประเพณีชาวเหนือ ประเพณีชิงเปรต

ประเพณีไทยมักมีพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อประกอบอยู่ด้วยเสมอ

ปัจจัยที่ทำให้ประเพณีของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

ภูมิประเทศ

ดินฟ้าอากาศ

ทรัพยากรธรรมชาติ

2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ภาษา ประเพณี กิจกรรม การละเล่น ศาสนา

การเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่ๆ

การปรับปรุงสิ่งเก่าให้เข้ากันได้

3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่รวมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นประจำเป็นเวลานานพอสมควร

6.2 ประเภทของประเพณี

1) แบ่งตามลักษณะของความเข้มงวดที่อาจจะปฏิบัติกันตามแต่ละท้องถิ่น

1. จารีตประเพณี

เป็นประเพณีที่มีศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

เป็นกฎที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคมและมีลักษณะบังคับให้สมาชิกของสังคมนั้นต้อง

ปฏิบัติ

มีความรู้สึกที่รุนแรงหากมีใครฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่ได้ปฏิบัติกันมา โดยถือเป็นความผิดเป็นความชั่ว และถูกประณาม เช่น การที่สามีแบบมีภรรยาบ่อย บุตรหลานไม่เลี้ยงพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิง เป็นต้น

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี

เป็นประเพณีที่มีการวางระเบียบแบบแผนสำหรับปฏิบัติในสังคมไว้อย่างชัดเจน

ชนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมได้วางกฎเกณฑ์เป็นระเบียบแบบแผนทางตรง เช่น การไหว้ครู การศึกษาเล่าเรียน ศาสนา

ชนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างแน่นอนแต่ปฏิบัติกันได้ เพราะมีการบอกเล่าและสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีคนปฏิบัติมาก่อนหน้านี้แล้ว เช่น การแต่งนางแมว การบวช นาค การแห่ขันหมาก การไหว้ผู้ใหญ่ การหลั่งน้ำพระพุทธรูป การส่งตัวเข้าหอ เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี

เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการวางตนในสังคมที่ไม่มีระเบียบแบบแผน

เป็นเพียงบรรทัดฐานที่ปฏิบัติจนเป็นประเพณี

เป็นแนวทางปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันจนเกิดความเคยชิน เช่น การลุก การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การทักทายกัน การต้อนรับผู้ที่มาเยือน ฯลฯ ใครฝ่าฝืนก็ไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ถือเป็นผู้ที่ขาด การศึกษาอบรมและขาดคุณสมบัติผู้ดี

ดังนั้น ธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่จึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งประเพณีเป็นประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้

1. ประเพณีภายในครอบครัว
2. ประเพณีส่วนรวมตามเทศกาล
3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย
4. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ
5. ประเพณีการเล่นในงานนักขัตฤกษ์
6. ประเพณีการทำบุญ
7. ประเพณีการรับประทานอาหาร

6.3 ประเพณีเกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี

1. รัฐพิธี

เป็นพิธีที่รัฐจัดขึ้นเนื่องในโอกาสต่างๆ เพื่อเป็นการระลึกถึงสิ่งหรือวันสำคัญๆ ในอดีตของชาติ เช่น พิธีเปิดประชุมรัฐสภา พิธีพระบรมราชาภิเษกสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พิธีตรวพลงสวนสนามถวายสัตย์ ปฏิญาณ วันที่ระลึกสะพานข้ามแม่น้ำแคว พิธีสักการะพระบรมราชาภิเษกสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

2. พระราชพิธี

เป็นพิธีที่จัดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งมักจัดเป็นประจำทุกปี เช่น พิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พิธีรัชดาภิเษก พิธีบรมราชาภิเษก พิธีวันฉัตรมงคล พิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ฯลฯ

6.4 ความสำคัญของประเพณี

1. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นตัวแสดงอดีตอันมีความเจริญมาช้านานของสังคม ซึ่งคนไทยควรมีความภูมิใจในชาติของตน
2. ประเพณีมีส่วนสนับสนุนให้ชาติเจริญรุ่งเรืองในทศวรรษที่ดีและถูกต้อง การที่ชาติไทยมีประเพณีอันดีงามเป็นของตนเองนี้ แสดงว่าชาติไทยมีอารยธรรมทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ
3. ชาติไทยมีประเพณีเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของตน การมีประเพณีเป็นของตนเอง เป็นเรื่องที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้ประเพณีเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และประเพณีทำให้สามารถแสดงความเป็นพวกเดียวกันและส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

6.5 ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณีไทย

1. ประเพณีไทยส่วนใหญ่มีแหล่งที่มาจากการดัดแปลงประวัติและหลักคำสอนในศาสนาเป็นประเพณีสำหรับยึดปฏิบัติ มาจากศาสนาพุทธมากที่สุด รองลงมาคือพราหมณ์-ฮินดู
  2. ประเพณีบางส่วนมาจากข้อกำหนดในสังคมไทย เช่น การเคารพผู้อาวุโส การรับรองแขก เป็นต้น
  3. ประเพณีบางอย่างสืบทอดมาจากความเชื่อในความลี้ลับทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม เช่น ความเชื่อถือผีต่างๆ การขอฝน การสะเดาะเคราะห์ ฯลฯ
  4. ประเพณีบางอย่างคนไทยรับเอาจากชาติตะวันตกมาปฏิบัติ เช่น ประเพณีส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ประเพณีฉลองคริสต์มาส ประเพณีจัดงานวันเกิด ฯลฯ
  5. ประเพณีเป็นสิ่งที่ดีงาม สมควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการสืบทอดต่อไป เพราะการเป็นชาติที่มีประเพณีมากและเก่าแก่ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเป็นปึกแผ่นมาแต่โบราณกาล นอกจากนี้ประเพณีไทยมักมีคติ ข้อเตือนใจ คำสอน แฝงเร้นอยู่เสมอ และมีเป้าประสงค์ให้คนไทยมีลักษณะนิสัยสุภาพ อ่อนโยน จิตใจที่ดีงาม ใฝ่การบุญกุศล อีกทั้งช่วยให้คนได้ผ่อนคลายจากความเครียดจากภารกิจด้วย
  6. ประเพณีเป็นสิ่งที่ดีงามแต่ต้องรู้จักเลือกสรร ส่งเสริม อนุรักษ์เฉพาะประเพณีที่มีคุณค่า มีประเพณีบางส่วนที่ไม่ส่งเสริมสติปัญญาความคิด นอกจากปลูกฝังความมัวเมาโง่เขลาลามก ประเพณีหลายอย่างส่งเสริมให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยสุ่ย อดประชันความมั่งมีแก่กันและกัน ประเพณีบางอย่างมุ่งกดขี่ให้คนบางกลุ่มตกเป็นเบี้ยล่างของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่ส่งเสริมให้คนมีความกล้าหาญทางความคิดและปัญญา เป็นต้น
- ในสมัยรัชกาลที่ 5 เคยมีการเสนอให้ยกเลิกประเพณีหลวงบางอย่าง เช่น การเลิกประเพณีหมอบคลานเวลาเข้าเฝ้า ผู้ชายเริ่มมีการสวมถุงเท้ารองเท้าใส่เสื้อนอกผูกผ้าผูกคอหรือแต่งเครื่องแบบเวลาเข้าเฝ้าตามประเพณีสากลของยุโรป และผู้หญิงเลิกไว้ผมเปียหันมาไว้ผมยาวแทน

6.6 สรุป

ประเพณีเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ธรรมชาติของวัฒนธรรมนั้น มีการเกิด ดับ และมีการเปลี่ยนแปลงได้ ประเพณีเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง หากคนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ ประเพณีนั้นก็ย่อมสูญ

หายไปในที่สุด ประเพณีใดที่คนยังถือปฏิบัติกันอยู่แม้หาคุณค่าที่ชัดเจนไม่พบก็ต้องถือว่ายังคงเป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมอยู่ต่อไปจนกว่าคนในสังคมละทิ้งไม่ปฏิบัติตามประเพณีนั้นๆ

ประเพณีไทยในปัจจุบันมีลักษณะที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะคือ

1. ประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการศพ
2. ประเพณีที่เกี่ยวกับเทศกาลที่สำคัญ เช่น ประเพณีสิบสองเดือนหรือฮีตสิบสอง
3. ประเพณีที่เกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี

บทที่ 7

ปัญหาสังคมไทย

ขอบเขตเนื้อหา

- 7.1 ความหมายของปัญหาสังคม
- 7.2 ประเภทของปัญหาสังคม
- 7.3 แนวทางการเสนอปัญหาสังคม
- 7.4 ปัญหาความยากจน
- 7.5 ปัญหาโรคเอดส์
- 7.6 ปัญหาคอร์รัปชัน
- 7.7 ปัญหาสถานะแวดล้อมเป็นพิษ
- 7.8 ปัญหาการขายบริการทางเพศ
- 7.9 ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น

7.1 ความหมายของปัญหาสังคม

ปัญหาสังคม หมายถึง สถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่คนจำนวนมากของสังคมหนึ่งๆเห็นร่วมกันว่าเป็นสภาพการณ์ที่คุกคามต่อสิ่งที่มีคุณค่าของพวกเขา จึงมีความพร้อมใจกันช่วยแก้ปัญหาหรือกำจัดปัญหานั้นให้หมดสิ้นไปจากสังคม โดยมีความเชื่อว่าเป็นสภาพการณ์ที่สามารถแก้ไขได้

จากคำนิยาม เราสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้คือ

1. สภาพการณ์

เป็นสภาพการณ์ที่มีอยู่จริง เห็นได้ สัมผัสได้ โดยเกิดจากคน สัตว์ สิ่งของ สถานการณ์ ก็ได้

2. คุกคามต่อสิ่งมีค่าของคนเป็นจำนวนมาก

การคุกคาม คือ การก่อให้เกิดอันตรายหรือช้ำว่าจะก่อให้เกิดอันตราย

สิ่งมีค่า เช่น ทรัพย์สินสมบัติ หรือชีวิตและทรัพย์สิน

3. ตกลงใจร่วมมือกันแก้ไข

เป็นการลงความเห็นร่วมกันว่า เป็นปัญหาของพวกเขาจริง โดยเริ่มตั้งแต่ การจัดตั้งกลุ่มรับผิดชอบ การวางแผน และลงมือปฏิบัติตามแผน

4. ความสามารถในการแก้ไข

สมาชิกในสังคมต้องมีการพิจารณาว่ามีความรู้ความสามารถที่จะทำได้หรือไม่ เพราะบางเหตุการณ์อาจไม่สามารถแก้ไขเองได้เลย เช่น เหตุการณ์ธรรมชาติแก้ไขไม่ได้ แต่อาจป้องกันได้

7.2 ประเภทของปัญหาสังคม

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจ

- ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่คนจำนวนมากในสังคมรู้สึกว่าจะถูกคุกคามและต้องการแก้ไขให้หมดไป หรือให้บรรเทาเบาบางลงไป

- ความยากจน การคมนาคม ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเงินฝืด ราคาสินค้าและบริการแพง

2. ปัญหาทางการเมือง

- ภาวะการณ์ทางการเมืองที่คนจำนวนมากในสังคมรู้สึกว่าจะถูกคุกคามชีวิตและทรัพย์สินของตน และต้องการแก้ไขให้หมดสิ้นไปหรือบรรเทาเบาบางลงไป และเชื่อสามารถแก้ไขได้

- การทุจริตคอร์รัปชัน การแทรกซึมของการก่อการร้าย สงคราม หรือการตกเป็นอาณานิคม

3. ปัญหาทางสังคม

- ภาวะการณ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจำนวนมากในสังคม ที่คนรู้สึกว่าจะถูกคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สิน จึงต้องการแก้ไข และอยู่ในวิสัยที่สามารถแก้ไขได้

- ปัญหาการศึกษา สุขภาพอนามัย วัยรุ่น ยาเสพติด ประชากร

4. ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม

- ภาวะการณ์ทางกายภาพรอบตัวมนุษย์ ที่คนรู้สึกว่าจะถูกคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน โดยต้องการแก้ไขให้หมดไป และอยู่ในวิสัยที่สามารถแก้ไขได้

- ปัญหาอากาศเสีย น้ำเน่าเสีย ดินเสื่อมสภาพ มลพิษทางเสียง ความร้อนสูง ขยะพิษ

7.3 แนวทางการเสนอปัญหาสังคม

1. ความหมาย

เป็นการเสนอว่า ปัญหานั้นคือปัญหาอะไร และการแก้ไขปัญหานั้นต้องมีเกณฑ์อย่างไร

2. สาเหตุ

อธิบายถึงสาเหตุสำคัญๆที่ทำให้เกิดปัญหานั้นขึ้น

3. สภาพการณ์

เป็นการแสดงข้อมูล ความรู้ ประวัติความเป็นมาของปัญหานั้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจเนื้อหา

สาระสำคัญของปัญหานั้น

4. ผลกระทบ

เป็นการพิจารณาถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาว่า ปัญหานั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไร เป็นผลกระทบมีทั้งบวกและลบ และผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือผลกระทบระยะสั้น ระยะยาว ใดๆ

5. แนวทางแก้ไข

เป็นการแสดงถึงการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น หรือการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป หรือทุเลาเบาบางลง โดยอาจเป็นการแก้ไขระยะสั้นหรือระยะยาว การแก้ไขเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบ

7.4 ปัญหาความยากจน

1. ความหมาย

- คนจน คือคนที่รายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายเพื่อซื้อหาอาหาร และสินค้าจำเป็นได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

- เส้นความยากจนปัจจุบัน อยู่ที่ประมาณ 975 บาทต่อคนต่อเดือน

- สัดส่วนและจำนวนคนจนในสังคมไทย ปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ

2. สาเหตุ

1. ความจนเกิดจากความผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจ

- ร่างกายพิการ ทูพพลภาพ เจ็บป่วย จิตพิการ จิตทรมาน โรคประสาท ฯลฯ

2. ความจนเกิดจากการเสียระเบียบทางสังคม

- ครอบครัวแตกแยก การว่างงาน การจลาจล สงคราม ภัยธรรมชาติ ฯลฯ

3. ความยากจนเกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน

- พยายามทำงานแล้วล้มเหลว หางานสุจริตทำแต่หาไม่ได้ ช่วยตัวเองแต่แก้ปัญหามาไม่ ท้อ หอยหมดกำลังใจ ประชดสังคม

4. ความยากจนเกิดจากการขัดกันในด้านนิยม

- อยากเป็นคนจน

- ไม่อยากจน แต่แพ้เรื่องการแข่งขันกับผู้อื่น ถูกแย่งโอกาส

5. ความจนเกิดจากการกำหนดมาตรฐานของสังคมเอง

- การกำหนดความพอใจในชีวิตแตกต่างกันตามเวลา สถานที่
- การนิยาม ความสุขของชีวิตที่แตกต่างกัน

3 . สภาพการณ์

- ความยากจนเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคม
- ปัญหาความยากจนมีอยู่ทั่วไปทั้งประเทศที่เจริญแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา
- ทั้งในเมืองและชนบท
- แหล่งเสื่อมโทรม (slum)

4. ผลกระทบ

1. ความยากจนที่ได้กำหนดระดับหรือมาตรฐานแล้ว จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นเส้นแบ่งระหว่างความร่ำรวยหรือความพอมือพอกิน กับความยากจนได้
2. แหล่งหรือชุมชนอันเป็นที่อยู่อาศัยของคนยากจน เป็นแหล่งที่ผู้ใจบุญได้มีบทบาทในการทำบุญทำทาน
3. ความยากจนอาจเป็นเครื่องกระตุ้นใจ ให้เกิดความมุมานะ พยายามพยายามเพื่อไม่ให้ตนต้องตกอยู่ในภาวะอันไม่น่าพึงปรารถนานั้น
4. ความยากจนอาจส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยไม่ดี ลดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งจะยังส่งผลให้มีสภาพยากจนลงไปอีก
5. ความยากจนอาจเป็นเหตุให้ไม่ได้รับการศึกษาตามความสามารถที่มีอยู่
  - ทำให้การศึกษาต่ำ
  - ขาดความรู้หรือทักษะความชำนาญ
  - ต้องทำงานแบบใช้แรง รายได้ต่ำ
6. คนจนมีแนวโน้มที่จะไม่เห็นคุณค่าการศึกษาสูง
  - ไม่เชื่อว่าการศึกษาคือจะช่วยทำให้ชีวิตคนดีขึ้นได้
  - การติดต่อกับคนที่ถูกทาง จะช่วยให้ชีวิตมีความสะดวกสบาย และมีงานทำมากกว่าการศึกษา
7. ความยากจนทำให้คนจนเกิดความท้อแท้หรือเฉื่อยชา
  - เพราะมีความพยายามที่จำกัดและไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ
8. สังคมที่มีคนยากจนจำนวนมาก สังคมจะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากช่วยเหลือคนเหล่านั้น
9. คนจนมักเป็นครอบครัวใหญ่
  - โอกาสที่จะเปิดหูเปิดตาหรือความสนุกสนานนอกบ้านมีน้อย
  - มักสนใจหาความสุขในบ้าน
10. ความยากจนทำให้สังคมมีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย

5. แนวทางการแก้ไขปัญหา

1. ด้านร่างกายและจิตใจ
  - เน้นด้านสุขภาพอนามัยบุคคล
  - เน้นการศึกษาและพัฒนาจิตใจ
  - ปลุกฝังค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่ดี
2. ด้านการจัดระเบียบสังคม
  - จัดระเบียบภายในสังคมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
  - สร้างกฎเกณฑ์การประพฤติระหว่างกันให้มากและชัดเจน พร้อมทั้งมีการควบคุมกันอย่าง

เข้มงวด

- ให้ทุกคนอยู่ในระเบียบวินัย
3. การให้โอกาสและวิธีการบรรลุเป้าหมายที่สังคมปลูกฝังอย่างเท่าเทียมกัน
    - ให้มีฐานะเศรษฐกิจพอเพียง
    - มีประสิทธิภาพในการทำงาน
    - มีการศึกษาสูง
  4. การขจัดความขัดกันในสังคม
    - สังคมต้องมีแบบแผนในการคิดและการกระทำที่สอดคล้องกันไม่ใช่ขัดกัน
    - ค่านิยมที่เน้นวัตถุนิยมหรือค่านิยมที่เน้นมโนธรรมหรือความสงบสุขทางจิตใจ
  5. การพัฒนาชุมชน
    - โดยการให้การศึกษาและการทำงานเป็นกลุ่ม
    - มุ่งหมายพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน
    - อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักประชาธิปไตย หลักการช่วยตนเอง หลักการ

ใช้ผู้นำท้องถิ่น หลักการรู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักการประเมินผลงาน และหลักการวางแผนล่วงหน้าในการดำเนินงาน

7.5 ปัญหาโรคเอดส์

1. ความหมาย :
  - โรคเอดส์ เป็นคำย่อมาจาก (AIDS)
  - เป็นกลุ่มของโรคที่เกิดจากการที่ภูมิคุ้มกันเสื่อมประสิทธิภาพ
  - เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ร่างกายได้รับเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ชื่อ HIV (Human

Immunodeficiency Virus)

- ทำให้ร่างกายอ่อนแอไม่สามารถจะต่อสู้กับโรคอื่นที่เข้าสู่ร่างกายได้

2. สาเหตุ

1. โรคเอดส์เกิดจากการที่ร่างกายได้รับเชื้อ HIV

- ทางเพศสัมพันธ์, ทางบาดแผลและทางน้ำลาย น้ำนมและเลือด
- 2. โรคเอดส์เกิดจากการเสียบของสังคม
  - การที่ผู้ชายต้องไปสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงอื่น
  - การใกล้ชิดกับผู้ป่วยเอดส์จนติดเอดส์
- 3. โรคเอดส์เกิดจากการที่บุคคลประพฤติเบี่ยงเบนไปจากขนบธรรมเนียมอันดีงามของสังคม
  - การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ป่วยเอดส์จนติดเอดส์
- 4. โรคเอดส์เกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถจะหาคู่เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยจากเอดส์
  - ไม่สามารถห่างเหินกับผู้เป็นโรคเอดส์
  - สัมพันธ์ใกล้ชิดจนติดเชื้อเอดส์ทางบาดแผล น้ำลาย น้ำนม เลือด
- 5. โรคเอดส์เกิดจากการใช้ยาเสพติด
  - โดยผู้เสพยาเสพติดใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน
- 3. สภาพการณ์
  - ผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ทุกรายจะมีหรือไม่มีอาการก็สามารถแพร่เชื้อไปสู่ผู้อื่นได้ทันทีทางเพศสัมพันธ์และทางเลือด ทั้งชายและหญิงที่มีเชื้อเอดส์
    - สภาพสังคมปัจจุบัน เพศชายมีโอกาสแพร่กระจายเชื้อได้มากกว่าเพศหญิง เพราะนิยมมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคน
    - สังคมไทยมีจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์เพิ่มมากขึ้นทุกปี
- 4. ผลกระทบ
  - โรคเอดส์รักษาไม่หาย มีแต่ตายอย่างเดียว
  - มีผลกระทบทั้งต่อตัวผู้ติดเชื้อเอดส์ เช่น การเกิดความทุกข์ทรมานในการเจ็บป่วย
  - ผลกระทบต่อครอบครัว เช่น การดูแลรักษา ค่าใช้จ่ายต่างๆ การถูกรบกวนรบกวนจิตใจ การหย่าร้าง
  - ผลกระทบต่อสังคม เช่น การถูกสังคมรังเกียจ การถูกให้ออกจากงาน การถูกให้ออกจากโรงเรียน
- การฆ่าตัวตาย
  - ผลกระทบต่อประเทศชาติ เช่น การจัดงบประมาณเพื่อดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์ การสูญเสียแรงงานในประเทศ
- 5. แนวทางแก้ไข
  1. ทางด้านร่างกายและจิตใจ
    - ส่งเสริมให้ประชาชนรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรงอยู่เสมอ
    - การกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การออกกำลังกาย และการพักผ่อนให้เพียงพอ
  2. ทางด้านการจัดระเบียบทางสังคม
    - ดูแลเด็ก เยาวชน และหนุ่มสาวให้ในระเบียบวินัย
    - ไม่ให้มีการหมกมุ่นมั่วสุมเรื่องเพศ
    - จัดแยกผู้ป่วยโรคเอดส์ให้เป็นสัดส่วน

- มีการฝึกอบรมผู้ป่วยโรคเอดส์
- ให้มีค่าตอบแทนที่เหมาะสม

3. การให้โอกาสอย่างเพียงพอในการบรรลุเป้าหมาย

- ให้มีโอกาสรบุรุเป้าหมายทางเพศอย่างปลอดภัย
- จัดพิธีแต่งงานเมื่อถึงวัยอันควร
- ตรวจสอบสุขภาพอนามัยของหญิงบริการอย่างเคร่งครัด

4. การปรับปรุงค่านิยมทางเพศ

- ให้การศึกษาอบรมประชาชนให้เห็นคุณค่าความถูกต้องในการมีเพศสัมพันธ์
- คุณค่าของการมีเพศสัมพันธ์เมื่อสมรสแล้ว
- ความเสียหายจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนอายุอันควร
- การเบี่ยงเบนความสนใจทางเพศไปเป็นอย่างอื่น เช่น กีฬา ออกกำลังกาย อ่านหนังสือ

บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

5. การป้องกันการถือประโยชน์จากการเป็นโรคเอดส์ของคนบางกลุ่ม

- พวกที่ได้ประโยชน์จากการขายยารักษาเอดส์
- พวกที่ได้ประโยชน์จากการรักษาโรคเอดส์
- พวกที่ได้ประโยชน์จากการยกตนให้สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยเอดส์

7.6 ปัญหาคอร์รัปชัน

1. ความหมาย

การคอร์รัปชัน หมายถึง การที่ผู้อยู่ในอำนาจขององค์การสาธารณะและเอกชน ใช้หรือดเว้นการใช้ตำแหน่งหน้าที่ เพื่อประโยชน์ของตนหรือพรรคพวก ซึ่งการกระทำเช่นนี้มักจะเป็นการผิดกฎหมายหรือหลักศีลธรรมของบ้านเมือง

ตำแหน่งอำนาจ คือ ตำแหน่งที่สามารถก่อผลกระทบต่อผู้อื่นได้มาก

ผลประโยชน์ หมายถึง เงินทอง ทรัพย์สิน หรือสิ่งอื่นที่สามารถตีเป็นเงินได้

ผลประโยชน์อาจจะมีรูปอื่นได้ เช่น การใช้อำนาจหรือการรักษาอำนาจทางการเมืองเอาไว้

ผลประโยชน์ทางตรงหรือโดยทางอ้อม

ผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือเพื่อพวกพ้อง

การคอร์รัปชันเป็นได้ทั้งการใช้อำนาจหน้าที่ หรือการจงใจดเว้นการใช้อำนาจเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและพรรคพวก

ในกรณีขององค์การเอกชน จะเป็นการกระทำเกี่ยวกับ

- การกำหนดราคาที่สูงกว่าที่ควร
- การลักลอบใช้สิทธิของผู้อื่น
- การปลอมแปลงสินค้า

- การยกยอก น้อฉล

2. สาเหตุ

1. เกิดจากความชั่วของผู้กระทำคอร์รัปชัน

- มนุษย์บางคนมีความชั่วเป็นสันดาน
- การคอร์รัปชัน จึงเป็นการตอบสนองสันดานชั่วของตนเอง

2. การเลืยระเบียบในสังคม

- การคอร์รัปชัน สืบเนื่องมาจากการที่สังคมขาดระเบียบ ขาดบรรทัดฐานของสังคม เกิด

การขัดแย้งในเชิงวัฒนธรรมหรือเกิดการแตกแยกในระเบียบสังคม

3. การขัดแย้งในค่านิยม

- ค่านิยม คือสิ่งที่ถือว่ามีค่า ควรมี ควรเป็น ควรแสวงหา
- การขัดแย้งในค่านิยม คือการขัดแย้งในการที่จะถือว่ามีค่า
- การคอร์รัปชัน เป็นการขัดแย้งกันระหว่างคุณความดี ความซื่อสัตย์ คุณธรรม ซื่อเลียง

กับความสุซทางวัตถุ

- ผู้ที่คอร์รัปชัน มักจะเลือกความสุซทางวัตถุมากกว่าทางจิตใจ

4. พฤติกรรมเบี่ยงเบน

- เป็นการกระทำของของมนุษย์ที่ไม่ถูกต้องตามบรรทัดฐานที่ยึดถือกันในสังคม
- การคอร์รัปชัน เป็นการเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐาน
- สังคมสอนให้คน พยายามสร้างตัว สร้างฐานะแต่มีได้ให้วิธีการบรรลุเป้าหมายนั้นอย่าง

เพียงพอ

- ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอำนาจจึงคอร์รัปชันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังที่สังคมปลูกฝังไว้

3. สภาพการณ์

การคอร์รัปชัน อาจกระทำได้หลายรูปแบบ

การให้ค่าน้ำร้อนน้ำชา

การให้บริการ(ทิป)

การให้คำลัดคิว

การเก็บเงินเกินราคาทีระเบียบกำหนด

การนำความลับทางราชการไปแจ้งให้พรรคพวกทราบ

การอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์จากสาธารณสมบัติ

การรับสินบน

การข่มขู่การขูดรีด

การใช้ระบบอุปถัมภ์

การงดเว้นไม่จับกุมผู้กระทำผิด

การไม่เก็บค่าภาษีหรือค่าภาคหลวง

ฯลฯ

4. ผลกระทบ

4.1 ผลกระทบต่อสังคม

- ทำให้สังคมเจริญขึ้น
- ทำให้ต้องจ่ายไปมากกว่าที่ควรจะเป็น
- บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ
- ทำให้ผู้อื่นเสียโอกาสหรือเสียผลประโยชน์

4.2 ผลกระทบต่อสังคม

- เลื่อมเสียชื่อเสียง
- เลื่อมเสียเกียรติยศ
- เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้ที่อยู่ในอำนาจคิดหาช่องทางที่จะทำโครงการใช้เงิน

เพื่อจะได้เบียดบังผลประโยชน์

- เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้ที่ไม่เสียผลประโยชน์มีความระมัดระวังรักษาสีบทิและโอกาสของตนมากขึ้น
- พวกฉลาดแกมโกง

5. แนวทางแก้ไข

1. อบรมขัดเกลาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง ให้เป็นคนที่มี “คุณธรรมนำอำนาจ” โดยแสวงหาความสุขทางใจมากกว่าทางวัตถุ
2. ออกกฎหมายข้อบังคับเอาโทษแก่ผู้ที่คอร์รัปชันอย่างรุนแรง เช่น จำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต
3. มุ่งให้การศึกษากับประชาชนทั่วไปเพื่อให้มีความรู้ มีความฉลาดสูงขึ้น จะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ที่มีอำนาจ
4. เร่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและการเมืองเพื่อให้ประชาชนมีรายได้ที่ดีขึ้น มีฐานะที่สูงขึ้น จะได้ลดการแสวงหาผลประโยชน์ และความเจริญทางการเมือง ช่วยทำให้ประชาชนรู้ทัน สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและขัดขวางการคอร์รัปชันได้
5. ให้สวัสดิการและเงินเดือนแก่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอำนาจอย่างเพียงพอแก่การครองชีพตามฐานะ
6. อาจพิจารณาใช้ระบบหมุนเวียนเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งอำนาจอยู่เสมอ
7. อาจให้มีการเลือกตั้งในตำแหน่งที่มีอำนาจทั้งหมด เพื่อให้มีการถูกควบคุมและตรวจสอบโดยประชาชนได้มากขึ้น
8. ควรให้มีการแสดงทรัพย์สินและหนี้สินก่อนและหลังจากการดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจทุกคน
9. สนับสนุนให้มีการอบรม ปฏิบัติธรรมให้มากขึ้นและให้กว้างขวางมากขึ้น

7.7 ปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ

ลักษณะของปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ

1. มลพิษทางอากาศ (air pollution)
2. มลพิษทางน้ำ (water pollution)
3. มลพิษทางดิน (soil pollution)
4. มลพิษทางเสียง (Noise pollution)
5. มลพิษทางความร้อน (thermal pollution)

1. ความหมาย

- อากาศเป็นพิษ หมายถึงอากาศที่มีความสกปรกถึงขั้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพของคน เพราะมีสิ่งอื่นมาเจือปนในอากาศมาก ซึ่งสิ่งเหล่านั้นอยู่ในลักษณะอนุภาคหรือส่วนเล็กๆ อันทำให้อากาศเป็นพิษ เช่น ปริมาณคาร์บอนมอนอกไซด์เกิน 200 ส่วนในล้านส่วนถือว่าเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

- มลพิษทางน้ำ หมายถึง น้ำที่มีอินทรีย์สาร(สิ่งมีชีวิต) อนินทรีย์สาร(สิ่งไม่มีชีวิต) เจือปนอยู่มากเกินกว่าที่น้ำจะละลายลงได้ ทำให้น้ำเกิดความสกปรก

- มลพิษทางดิน หมายถึง ดินที่มีมูลสัตว์ ตะกอนของเกลือ สารเคมี ซากสัตว์ ขยะ หรือสิ่งสกปรกอื่นๆเจือปนอยู่มากจนดินสกปรก เป็นอันตรายต่อคน สัตว์ และพืชที่ใช้น้ำจากดินที่สกปรกนั้น

- มลพิษทางเสียง หมายถึง เสียงที่มีความถี่สูงและมีความดังมากถึงระดับที่เป็นอันตรายต่อหูของมนุษย์ (ระดับความดังของเสียงที่พอเหมาะกับมนุษย์โดยทั่วไปจะต้องไม่เกิน 30 เดซิเบล ถ้ามีความดังถึงระดับ 75 เดซิเบล ก็จะมีอยู่ในระดับอันตราย)

- มลพิษทางความร้อน หมายถึง ระดับความร้อนของอากาศที่สูงมากจนเป็นอันตรายต่อมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ในแต่ละภูมิภาคของโลกที่มีอากาศแตกต่างกัน ทนต่อความร้อนแตกต่างกัน จึงไม่มีกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไป

2. สาเหตุ

1. สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากการขัดเกลาทางสังคม

(สังคมไม่ได้อบรมสั่งสอนสมาชิกของตนในเรื่องสภาวะแวดล้อมอย่างถูกต้องครบถ้วน)

2. สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

(สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับ คน ความสัมพันธ์ระหว่างกันของคน ระเบียบและขนบธรรมเนียมประเพณี)

3. สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากการขัดกันในระบบค่านิยม(คนแต่ละชนชั้นมักจะพยายาม

สนองตอบระบบค่านิยมของตน)

- ชนชั้นนำ พยายามแสวงหากำไรในเชิงการค้า อุตสาหกรรม บริการ หรือการเกษตรขนาดใหญ่

- ชนชั้นมวลชนหรือกรรมกร มุ่งที่จะขายแรงงาน

4. สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมก่อมลพิษ

ของคนในสังคม (มลพิษเกิดขึ้นเพราะมนุษย์เป็นผู้ก่อ และมนุษย์เรียนรู้การกระทำนี้จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง)

5. สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดจากการตระหนักรู้เรื่องนี้ของมนุษย์(สภาวะแวดล้อมเป็นพิษเกิดขึ้นเพราะคนทั้งหลายพากันรู้เรื่องมลพิษแล้วลงความเห็นว่าเป็นพิษ ความเป็นมลพิษจึงเกิดขึ้น)

3. สภาพการณ์

1. สังคมไทยในเขตเมือง กำลังมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างมากมาย
2. สังคมไทยในเขตเมือง ประชากรกำลังเพิ่มมากขึ้น
3. สังคมไทยในเขตเมือง ประชากรอพยพเข้ามามากขึ้น ทำให้เมืองมีความแออัดมากขึ้น
4. สังคมไทยในเขตเมือง มีการใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องจักร เครื่องยนต์ มากขึ้นเรื่อยๆ

ทำให้เกิดเขม่า คvdnดำ หรือสารพิษอื่นๆ ตามมา

5. สังคมของประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย ไม่มีการควบคุมหรือมีการควบคุมที่ไม่เคร่งครัดในเรื่องการใช้สารเคมีบางอย่าง เช่น ในปุ๋ย ในสารเคมีสำหรับฆ่าแมลง ฯลฯ

4. ผลกระทบ

1) ในแง่ลบ

- เป็นพิษภัยต่อสุขภาพร่างกาย
- ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการบำบัดทั้งทางร่างกายและสภาวะแวดล้อมเอง
- ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล
- ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นมีความเสียหาย

2) ในแง่บวก

- ทำให้ต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่มากำจัดมลพิษที่เกิดขึ้น
- ทำให้ต้องมีการวางแผนการทำงานเรื่องต่างๆ เช่น การก่อสร้าง การทำการเกษตร การ

ประกอบการผลิต ฯลฯ

5. แนวทางแก้ไข

1. ใช้แนวทางของพหุวิชาวิทยาลัยสังคม

- การขัดเกลาทางสังคมหรือการให้การศึกษอบรมทั้งความรู้ทั่วไป วิชาชีพและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมคุณธรรม

- ทำให้คนในสังคมมีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุขสงบ มลพิษที่เกิดขึ้นแล้วจะลดลง ที่จะเกิดขึ้นใหม่ก็จะน้อยลง

2. ใช้แนวทางของการเสียระเบียบทางสังคม

- เน้นที่การสร้างระเบียบสังคมขึ้นมาใหม่
- มีการจัดระเบียบทางสังคม ให้สังคมมีระเบียบเรียบร้อย
- มลพิษก็จะหมดไปหรือลดน้อยลง มลพิษใหม่ในอนาคตก็จะไม่เกิดขึ้น

3. ใช้แนวทางการขัดเกลาค่านิยม

1) ออกกฎหมายบังคับ ใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ

ยังไม่พร้อม และเด็กที่เกิดมาจะกลายเป็นเด็กที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี เด็กขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ และเด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดแบบเดียวกับแม่ของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เป็นปัญหาของสังคมต่อไปไม่รู้จบสิ้น และรวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมในด้านการพัฒนาด้วย เนื่องจากประชากรในประเทศเป็นผู้ที่ขาดคุณภาพ นอกจากนี้การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการทางเพศโดยไม่มีการป้องกันรวมทั้งการมีพฤติกรรมทางเพศแบบสำล่อนของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มปัญหานี้ อาจก่อให้เกิดโรคติดต่อที่ร้ายแรงได้ เช่น โรคเอดส์ ซึ่งส่งผลกระทบเป็นปัญหาสังคมอีกด้านหนึ่งต่อไป

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหาคารขายบริการทางเพศ

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารขายบริการทางเพศที่เหมาะสมนั้น สิ่งที่จะต้องทำได้แก่การออกกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อสร้างบรรทัดฐานของสังคม รวมทั้งต้องมีการขัดเกลาประชาชนอย่างทั่วถึงเพื่อที่จะให้ประชาชนมีความรู้และมีทักษะในการนำไปประกอบอาชีพที่สุจริตและให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศอีกต่อไป

7.9 ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น

1. ลักษณะของปัญหา

จากการสำรวจพบว่า วัยรุ่นไทยในปัจจุบันมีเพศสัมพันธ์กันตั้งแต่อายุ 14-15 ปี ซึ่งถือว่าเร็วมาก และการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นเป็นการกระทำที่ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายยินยอมพร้อมใจในการมีเพศสัมพันธ์ โดยปราศจากการยินยอมจากผู้ปกครอง ยิ่งไปกว่านั้นการมีพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ของเด็กวัยรุ่นมีการแข่งขันในเรื่องจำนวนคู่นอนหรือที่เรียกกันว่า “การนับแต้ม” นอกจากนี้ วัยรุ่นไทยสมัยปัจจุบันถือว่าการเป็นแฟนกันโดยมีความรักและความเข้าใจกันนั้น ไม่เพียงพอต่อการคบหาเป็นแฟนกัน ต้องมีเพศสัมพันธ์กันด้วย ดังนั้นวัยรุ่นจึงมักมองการมีเพศสัมพันธ์จึงเป็นเรื่องปกติ และน่าภูมิใจของวัยรุ่นกลุ่มนี้ด้วย และประการสำคัญคือการมีเพศสัมพันธ์มักไม่ค่อยคำนึงถึง การป้องกัน อันนำมาซึ่งการตั้งท้องและการทำแท้งในภายหลัง

2. สาเหตุของปัญหา

ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นก่อนวัยอันควร เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การขาดความอบอุ่นจากครอบครัว เนื่องจากสังคมสมัยนี้เป็นสังคมที่พ่อและแม่ มักออกจากบ้านไปทำงานทั้งสองฝ่าย จึงทำให้ไม่มีเวลาอบรม ให้ความรักความอบอุ่นกับลูกมากเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดความรู้สึกขาดความรัก จึงมักออกไปหาความรักความอบอุ่นจากภายนอกบ้าน

2. การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากขึ้น โดยเฉพาะสื่อภาพยนตร์ในปัจจุบัน ที่มักเน้นความสัมพันธ์เชิงชู้สาว การแสดงออกทางเพศสัมพันธ์อย่างโจ่งแจ้ง อันอาจทำให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้ง่าย

3. กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายไม่เคร่งครัดและไม่มีประสิทธิภาพในการควบคุม อาทิเช่น แหล่งสถานบันเทิงยามค่ำคืน หอพัก หรือโรงแรม่านรูด เป็นต้น

3. ผลกระทบของปัญหา

1. ส่งผลกระทบต่อการเรียน ทำให้ผลการเรียนตกต่ำลง

2. ส่งผลต่อการสูญเสียทรัพย์สินโดยไม่จำเป็น
3. ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างวัยรุ่นกับครอบครัว
4. ทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น การทำแท้ง การออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือครอบครัว

แตกแยก เป็นต้น

5. อาจทำให้เกิดการตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ เกิดปัญหาคลอดแล้วทิ้ง ทำให้เกิดเด็กกำพร้าในสังคมมากขึ้น

6. ทำให้สังคมมีภาระในการดูแลผู้ที่ประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เช่น บ้านพักฉุกเฉิน โรงพยาบาล การดูแลรักษาผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น

4. การป้องกันและการแก้ไข

1. ต้องมีการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมอย่างชัดเจนว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดที่ไม่ควรกระทำ
2. ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่น
3. การให้การศึกษอบรมที่เน้นการชี้แนวทางที่ถูกต้องในการแสดงออกที่เหมาะสมแก่วัยรุ่น
4. การรณรงค์และเชิญชวนให้วัยรุ่นเกิดการสนใจและตระหนักต่อปัญหาที่จะตามมาจากการมี

เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

5. การส่งเสริมให้พ่อแม่หันมาให้เวลากับลูกที่อยู่ในระยะวัยรุ่นให้มากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้อารมณ์ต่อกัน

บทที่ 8

วัฒนธรรมไทย

ขอบเขตเนื้อหา

- 8.1 ที่มาของวัฒนธรรมไทย
- 8.2 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย
- 8.3 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทย
- 8.4 ลักษณะของวัฒนธรรมบางประเภทที่มีอิทธิพลต่อสังคม

8.1 ที่มาของวัฒนธรรมไทย

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เกิดประเพณีเกี่ยวกับน้ำ
2. ระบบการเกษตรกรรม เกิดประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร
3. ค่านิยม ความรักอิสระและเสรีภาพ
4. การแพร่ทางวัฒนธรรม
  - 4.1 จากศาสนาพราหมณ์ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการอาบน้ำในพิธีการต่างๆ
  - 4.2 จากพระพุทธศาสนา คนไทยรับวัฒนธรรมจากศาสนาพุทธตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การก่อพระเจดีย์ทราย การบวชนาค การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า ฯลฯ
  - 4.3 จากวัฒนธรรมตะวันตก เช่น มารยาทการเข้าสังคม การเล่นกีฬา การแต่งกายแบบสากล การทานอาหาร

8.2 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย

1. การทำบุญและการประกอบกรุกุศล

คนไทยมีความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับและภูตผี

การทำบุญ หมายถึง การทำบุญตามประเพณีนิยมทางพระพุทธศาสนา และการให้ทานแก่ผู้สมควรได้รับการอนุเคราะห์

ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับครอบครัว

การกุศล หมายความว่า การประกอบกรุกุศลแก่ส่วนรวมหรือสาธารณกุศล

2. พิธีกรรม

คนไทยนิยมจัดงานพิธีหรือพิธีการเนื่องในโอกาสต่างๆ นับตั้งแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว

2.1 งานพิธี (ceremonies) มักเป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความมีหน้ามีตา หรือเพื่อแสดงถึงสถานภาพทางสังคมของเจ้าภาพให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น งานวันคล้ายวันเกิด พิธีฉลองวันแต่งงาน พิธีงานศพ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะดำเนินไปอย่างเรียบง่าย

2.2 พิธีการ (rituals) เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น มีการระบุชื่อพิธีกรรมนั้นๆ ด้วย พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีต้อนรับน้องใหม่ พิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร

3. ความสนุกสนาน

คนไทยมีค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนานตั้งแต่เกิดจนตาย การปฏิบัติตามวัฒนธรรมต่างๆ ของไทย มักมีพื้นฐานอยู่บนความสนุกสนาน เช่น การจัดงานวันคล้ายวันเกิด การจัดพิธีเผาศพ การจัดประกวดนางงาม การจัดแข่งกีฬาหรือการพนัน ฯลฯ

8.3 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทย

ในปัจจุบัน วัฒนธรรมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย และจากปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้เราทราบว่า วัฒนธรรมไทย กำลังอยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่เพื่อรับกับกระแสของสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน

เราอาจสรุปแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทย สรุปได้คือ

1. ด้านวัตถุนิยม อาจแบ่งออกเป็นประเภทสังคมได้ดังนี้คือ

ยุคที่ 1 สังคมแบบเกษตรกรรม

คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามรูปแบบของการทำการเกษตรกรรมเพื่อพอกินพอใช้เท่านั้น เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพก็มีลักษณะง่าย ๆ หาวัสดุได้จากใกล้ตัว ไม่มีการปรับปรุงหรือดัดแปลงมากนัก เคยใช้มาอย่างไรก็ใช้อย่างนั้น เครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ ก็ไม่มีมากนัก

ยุคที่ 2 สังคมแบบอุตสาหกรรมนำ

ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยมากขึ้น ตามลำดับ คนไทยปัจจุบันมีวัตถุลำดับความสะดวกเพิ่มขึ้นมากมาย ตั้งแต่ไม้จิ้มฟันยันเรือรบ ผลิตภัณฑ์ทาง อุตสาหกรรมมีส่วนยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยรวมให้สูงขึ้น อันเป็นผลให้วิถีชีวิต ของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น คนไทยพูดกันน้อยลง เพราะมีโทรศัพท์มือถือ มีโทรทัศน์ มีวิทยุ มี หนังสือพิมพ์ เป็นต้น คนไทยมีความรักสันโดษมากขึ้น ต้องการอิสระมากขึ้น เพราะต่างคนต่างมีรายได้เป็น ของตัวเอง ผลิตภัณฑ์หรือวัตถุดิบของบางอย่าง กลายเป็นเครื่องกำหนดฐานะของบุคคลในสังคมไทยไป เช่น ยี่ห้อของรถยนต์ที่ใช้กับฐานะชนชั้นทางสังคม ซีรีส์ของรถยนต์กับความมีระดับในสังคม ประเภทของยานยนต์ กับฐานะในสังคม

ปัจจุบัน วัตถุหรือผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมบางประเภทกลายเป็นค่านิยมของบุคคลใน สังคมไทยไปโดยปริยาย

อาจกล่าวได้ว่า วัตถุนิยมกลายเป็นจุดหมายปลายทางเชิงวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่ เช่น ในปัจจุบันนี้ คนไทยยอมทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุโดยไม่คำนึงถึงวิธีการ กล่าวคือ มุ่งสู่ เป้าหมายของตนเอง โดยไม่ยึดถือวิธีการหรือความถูกต้องตามกฎหมาย หรือศีลธรรม อาทิเช่น การยอมเอา ตัวเข้าแลกเพื่อการมีวัตถุนิยมที่ต้องการ การก่ออาชญากรรมเพื่อหวังในทรัพย์สินของผู้อื่น การกระทำความ ผิดเพื่อผลประโยชน์โดยตรงของผู้อื่นและเพื่อผลประโยชน์โดยอ้อมต่อตนเอง

ยุคที่ 3 สังคมแบบบริโภคนิยม

เป็นการอำนวยความสะดวก โดยผู้ให้บริการเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อแลกกับเวลาและความสะดวกที่มีอยู่อย่างจำกัดในสังคมไทยปัจจุบัน เช่น การเดินทางด้วยนิ้ว การ ให้บริการทางธุรกรรมการเงิน การให้บริการชำระสาธาณูปโภค (Point Service in 7-11) การให้บริการ จัดการสินทรัพย์ส่วนบุคคล (Funds) การให้บริการสินค้าอุปโภคบริโภคใกล้บ้าน (Convenient Store) การ ให้บริการอาหารสำเร็จรูปพร้อมรับประทาน(S&P Delivery) การให้บริการให้ทานด่วน(Food Express) การ ให้บริการทำนาครบวงจร การให้บริการทำความสะอาดบ้านรายชั่วโมง การให้บริการทางการแพทย์ การ ให้บริการซักผ้าหยอดเหรียญ,ซักมือ การให้บริการนวด สปาที่บ้าน การให้บริการปรึกษาไขปัญหาหัวใจ การ ให้บริการปรึกษาปัญหากฎหมาย การให้บริการปรึกษาการศึกษาต่อต่างประเทศ การให้บริการส่งด่วน(EMS) การให้บริการประชาชนจุดเดียวเสร็จ(One Stop Service) การให้บริการหาคู่ชีวิต(Dating) การให้บริการการ แต่งงาน การให้บริการทางความตาย ฯลฯ

2. การนิยมวัตถุนิยมตะวันตก

เป็นผลมาจากการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) เช่น ภาพยนตร์ เพลง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร การเข้ามาของชาวตะวันตก การไปศึกษาต่อต่างประเทศ

วัฒนธรรมตะวันตกได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังและเข้มข้นในกลุ่ม วัยรุ่น, กลุ่มเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาว ซึ่งเป็นวัยที่ชอบความเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย เช่น ความรักอิสระเสรี ความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม การแต่งกาย การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี

ชนบทนิยมบางส่วนของวัฒนธรรมตะวันตก ฯลฯ จนบางมีการเกิดความวิตกไปว่า การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง อาจเป็นอันตรายต่อวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยซึ่งมีมาเป็นเวลาช้านาน

3. การนิยมวัฒนธรรมตะวันออก

เป็นแนวคิดใหม่(Modern Trend) ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเผยแพร่ในรูปของโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร Internet การเข้ามาในเมืองไทยของชาวจีน ชาวเกาหลี ชาวญี่ปุ่น

คนไทยโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนไทย นิยมแสดงออกมาในรูปของ การแต่งกายเลียนแบบ การใช้ภาษาพูด-เขียน การทานอาหาร บุคลิกภาพส่วนบุคคล การเข้าสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ

การรับเอาวัฒนธรรมตะวันออกมาใช้ในสังคมไทยยังไม่มี ความรุนแรงมากนัก บางส่วนกลับเป็นผลดีต่อเยาวชนไทยด้วย

4. การใช้หลักวัฒนธรรมสากล

โลกปัจจุบันที่กว้างใหญ่ไพศาล กลับแคบและเล็กลงด้วยระบบการสื่อสารคมนาคม วัฒนธรรมของสังคมต่างๆ ได้เกิดการเผยแพร่และผสมผสานกันมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดเป็นแบบของวัฒนธรรมอันเป็นหลักร่วมกัน กล่าวคือมีการปฏิบัติกันโดยทั่วไป เรียกกันว่า “วัฒนธรรมสากล” อาทิเช่น หลักสากลที่ถือเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่หรือศักราชใหม่ การผูกเนคไทและการใส่สูท การสวมใส่กางเกงยีนส์ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ ฯลฯ

ผลคือทำให้สังคมทุกสังคมเกิดความเข้าใจ การยอมรับในความเป็นสากล และเกิดความสะดวกในการปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน

8.4 ลักษณะของวัฒนธรรมบางประเภทที่มีอิทธิพลต่อสังคม

1. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

ปกติความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นในรูปของความขัดแย้งระหว่างศาสนา หรือความขัดแย้งทางการเมืองหรือพรรคการเมืองด้วยกัน

2. การล่าทางวัฒนธรรม

เกิดขึ้นในลักษณะที่วัฒนธรรมส่วนหนึ่งของสังคมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ช้ากว่าวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ เช่น กฎหมายที่ล้าหลังสังคม ความคิดเรื่องผีสา่งกับความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งความล่าช้าทางวัฒนธรรม อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในสังคมนั้นๆ ได้ง่าย

3. การเห็นวัฒนธรรมของตนดีกว่าวัฒนธรรมอื่น

เป็นสภาวะการณ์ที่สังคมหนึ่งมีความรู้สึกที่เห็นว่าวัฒนธรรมของตนดีกว่า และเห็นวัฒนธรรมของสังคมอื่นมีความด้อย โดยไม่ยอมผสมผสานและพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสังคมได้

4. อนุวัฒนธรรม

วัฒนธรรมย่อยในสังคมไทย อาจจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

4.1 วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ เช่น วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน วัฒนธรรมของคนไทยภูเขา วัฒนธรรมของคนไทยในสหรัฐอเมริกา วัฒนธรรมของคนไทยมุสลิม วัฒนธรรมของชาวซาไก เป็นต้น

4.2 วัฒนธรรมย่อยตามเกณฑ์อายุ เช่น วัฒนธรรมของวัยเด็ก วัฒนธรรมของวัยรุ่น วัฒนธรรมของคนวัยทำงาน วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ เป็นต้น

4.3 วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมของคนภาคเหนือ วัฒนธรรมของคนภาคใต้ วัฒนธรรมของคนภาคอีสาน วัฒนธรรมของคนภาคกลาง เป็นต้น

4.4 วัฒนธรรมย่อยเชิงอาชีพ เช่น วัฒนธรรมของชาวนา วัฒนธรรมของชาวประมง วัฒนธรรมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม วัฒนธรรมของข้าราชการ วัฒนธรรมของพนักงานเอกชน เป็นต้น

5. วัฒนธรรมต่อต้าน

เป็นลักษณะที่วัฒนธรรมย่อยที่เกิดขึ้นมามีความแตกต่างอย่างตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมใหญ่ของสังคมไทย ซึ่งมักทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในสังคมอยู่เสมอ เช่น วัฒนธรรมของเยาวชนไทยปัจจุบันกับความคาดหวังของสังคมไทย การไม่เคารพหรือละเลยต่อการปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม อาทิ เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร การใช้สิทธิพลเรือนเหนือกฎหมาย เป็นต้น

6. วัฒนธรรมอุดมคติกับวัฒนธรรมจริง

วัฒนธรรมอุดมคติ หมายถึงวัฒนธรรมในความคิด เช่น ความพอเพียง คนมีศีลธรรม การเป็นคนดี การช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

วัฒนธรรมจริง หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นจริงในสังคม เช่น หาคำกินเช้า หาเช้ากินค่ำ ปากกัดตีนถีบ ชุบมือเปิบ ได้คืบเอาศอก ได้ศอกเอาวา มือใครยาวสาวได้สาวเอา ผู้ดีแปดสาแหรก คนลวงโลก มือถือสาก ปากถือศีล หน้าไหว้หลังหลอก คนดีแต่เปลือย แกว่งเท้าหาเสี้ยน เอ็นดูเขาเอ็นเราขาด เป็นต้น

8.5 สรุป

วัฒนธรรมไทย เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นเสมือนรากของสังคมไทย วัฒนธรรมไทยมีกำเนิดมาตั้งแต่อดีต และมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม ลดขบลงในบางเรื่องเนื่องจากการได้รับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมอื่นๆจากต่างสังคม แต่โดยรวมแล้ว วัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมยังมีความมั่นคงและอยู่คู่กับสังคมไทยได้ตลอดไป

บทที่ 9

ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาชาวบ้าน

9.1 ภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom หมายถึง ความรู้ความสามารถ วิธีการผลงาน ที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิด ผลผลิตที่ดี งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละ ชุมชนไทย ล้วนมีการทำมาหากินที่สอดคล้องกับภูมิประเทศ มีผู้นำที่มีความรู้ มีฝีมือทางช่าง สามารถคิด ประดิษฐ์ ตัดสินใจแก้ปัญหของชาวบ้านได้ ผู้นำเหล่านี้ เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

9.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

1. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความ อยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ
6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

9.3 คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ อย่างน้อยดังต่อไปนี้

1. เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่างๆ มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นของตน และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง ทั้งยังเป็นผู้ที่ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาของตนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงวิถีชีวิตโดยตลอด
2. เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ทรงภูมิปัญญาจะเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ เป็นผู้ลงมือทำโดยทดลองทำตามที่เราเรียนมา
3. เป็นผู้นำของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สังคม ในแต่ละท้องถิ่นยอมรับให้เป็นผู้นำ ทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ และผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่นและช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
4. เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น เอาใจใส่ศึกษาปัญหา หาทางแก้ไข และช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตนและชุมชนใกล้เคียงอย่างไม่ย่อท้อ จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและบุคคลทั่วไป
5. เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ลงมือทำงานและผลิตผลงานอยู่เสมอ ปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพมากขึ้นอีกทั้งมุ่งมั่นทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง
6. เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญา นอกจากเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดี จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปแล้ว ผลงานที่ท่านทำยังถือว่ามีความรู้ค่า จึงเป็นผู้ที่มีทั้ง "ครองตน ครองคน และครองงาน"
7. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เป็นเลิศ เมื่อผู้ทรงภูมิปัญญามีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็นเลิศ มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและบุคคลทั่วไป ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ นักเรียน นิสิต/นักศึกษา โดยอาจเข้าไปศึกษาหาความรู้ หรือเชิญท่านเหล่านั้นไป เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้
8. เป็นผู้มีความรักหรือบริวารดี ผู้ทรงภูมิปัญญา ถ้าเป็นคฤหัสถ์ จะพบว่า ล้วนมีคู่ครองที่ดีที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ความร่วมมือในงานที่ท่านทำ ช่วยให้เกิดผลงานที่มีคุณค่า ถ้าเป็นนักบวชไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ต้องมีบริวารที่ดี จึงจะสามารถผลิตผลงานที่มีคุณค่าทางศาสนาได้
9. เป็นผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ ผู้ทรงภูมิปัญญา ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญ รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานพิเศษใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

9.4 ภูมิปัญญาไทยสามารถจัดแบ่งได้กี่สาขา

จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 10 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรมหมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้
3. สาขาการแพทย์แผนไทยหมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม มรดกกรรมทัศน์ศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น
8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น
9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น
10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

9.5 ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างไร

ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

สัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ เหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย

9.6 ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นได้อย่างไร

พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก ผู้ใด ประสพความเดือดร้อนก็สามารถชี้ระฆังแสดงความเดือดร้อนเพื่อขอรับพระราชทานความช่วยเหลือ ทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ต่อประเทศชาติร่วมกันสร้างบ้านเรือนจนเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถีจนชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง ภายในประเทศ จนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม นำความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา แนวพระราชดำริ "ทฤษฎีใหม่" แบ่งออกเป็น 3 ชั้น โดยเริ่มจาก ขั้นตอนแรก ให้เกษตรกรรายย่อย "มีพ่อยู่พ่อกิน" เป็นขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ มูลนิธิ และหน่วยงานเอกชน ร่วมใจกันพัฒนาสังคมไทย ในขั้นที่สอง เกษตรกรต้องมีความเข้าใจในการจัดการในไร่นาของตน และ มีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์เพื่อสร้างประสิทธิภาพทางการผลิตและการตลาด การลดรายจ่ายด้านความเป็นอยู่ โดยทรงตระหนักถึงบทบาทขององค์กรเอกชน เมื่อกลุ่มเกษตรกรวิวัฒน์มาขั้นที่ 2 แล้ว ก็จะมีศักยภาพ ในการพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 3 ซึ่งจะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับสถาบันการเงิน คือธนาคาร และองค์กรที่เป็นเจ้า ของแหล่งพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิต โดยมีการแปรรูปผลิตผล เช่น โรงสี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และขณะเดียวกันมีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม จะเห็นได้ว่ามิได้ทรงทอดทิ้งหลักของความสามัคคีในสังคมและการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งทรง สนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรสร้างอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจ จึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจัดได้ว่าเป็นสังคมเกษตรที่พัฒนาแล้ว สมดังพระราชประสงค์ที่ทรงอุทิศ พระวรกายและพระสติปัญญา ในการพัฒนาการเกษตรไทยตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์

9.7 คุณค่าของภูมิปัญญาไทย

ทางด้านการสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี เกียรติภูมิแก่คนไทย

คนไทยในอดีตที่มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์มีมาก เป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการชกมวยทุกส่วน ทุกท่าของแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทย จนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน แม้ในปัจจุบันมวยไทยก็ยังถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยม เป็นที่นิยมฝึก และแข่งขันในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง ชาวต่างประเทศที่ได้ฝึกมวยไทยจะรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจ ในการที่จะใช้กติกาของมวยไทย เช่น การไหว้ครูมวยไทย การออกคำสั่งในการชกเป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น คำว่า "ชก" "นับหนึ่งถึงสิบ" เป็นต้น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทย

นอกจากนี้ ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น มรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรม โดยที่มีอักษรไทยเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมไทยถือว่าเป็น วรรณกรรมที่มีความไพเราะ ได้อรรถสครบททุกด้าน วรรณกรรมหลายเรื่องได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา

ด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร ที่ทำได้ง่ายในท้องถิ่นและราคาถูก มีคุณค่าทางโภชนาการ และยังป้องกันโรคได้หลายโรค เพราะส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ขิง ข่า กระชาย ใบมะกรูด ใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

9.8 ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้เรา มีวิธีการหลายอย่างที่ ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน คือ

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสິงที่ดิงามไว้เช่น ประเพณีต่าง ๆ หัตถกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ดิงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย

การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงต้นไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน

การสร้างใหม่ คือ การคิดค้นใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง

การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหา รูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกัน อย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิตของ ชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การ ปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี

ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คนกับ ธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ ล่วงลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ

ความรู้เรื่องทำมาหากินมีอยู่มาก เช่นการทำไร่ทำนา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การจับปลา จับสัตว์ การทอดผ้า ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งมีลวดลายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความคิดของชาวบ้าน การทำ เครื่องปั้นดินเผา การแกะสลักไม้และหิน ซึ่งจะพบได้จากโบราณสถานในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ

9.9 ความคิดและการแสดงออกด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน

เพื่อจะเข้าใจภูมิปัญญาชาวบ้าน จำเป็นต้องเข้าใจความคิดของชาวบ้านเกี่ยวกับโลกหรือที่เรียกว่า โลก ทัศน์ และเกี่ยวกับชีวิตที่เรียกว่า ชีวิตทัศน์ สิ่งเหล่านี้เป็นนามธรรมอันเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับการ แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม

แนวคิดเรื่องความสมดุล เป็นแนวคิดพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน การแพทย์แผนไทย หรือที่เคยเรียกกันว่า การแพทย์แผนโบราณ นั้นมีหลักการว่า คนมีสุขภาพดีเมื่อร่างกายมีความสมดุลระหว่าง ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ คนเจ็บป่วยได้เพราะธาตุขาดความสมดุล

ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านในชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดี มี หลักเกณฑ์ที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนมา เช่น ลูกควรปฏิบัติอย่างไรกับพ่อแม่ กับญาติพี่น้อง กับผู้สูงอายุ พ่อแม่ ควรเลี้ยงดูลูกอย่างไร ความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยเฉพาะในยามทุกข์ยากหรือมี ปัญหา

ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ผู้คนสมัยก่อนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้าน ตั้งแต่อาหาร การกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่พัฒนาก้าวหน้าเหมือนทุก วันนี้ ยังไม่มีระบบการค้าแบบสมัยใหม่ ไม่มีตลาด ชาวบ้านมีหลักเกณฑ์ในการใช้สิ่งของในธรรมชาติ ไม่ตัด ไม้อ่อน ทำให้ต้นไม้โตขึ้นแทนที่ถูกตัดไปได้ตลอดเวลา

ชาวบ้านยังไม่รู้จักสารเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ฆ่าหญ้า ฆ่าสัตว์ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้สิ่งของในธรรมชาติให้ เกื้อกูลกัน ใช้มูลสัตว์ ใบไม้ใบหญ้าที่เน่าเปื่อยเป็นปุ๋ย ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ น้ำสะอาดและไม่เหือดแห้ง ชาวบ้านเคารพธรรมชาติ เชื่อว่ามีเทพมีเจ้าสถิตอยู่ในดิน น้ำ ป่า เขา สถานที่ทุกแห่งจะทำอะไรต้องขอ อนุญาตและทำด้วยความเคารพและพอดีพองาม ชาวบ้านรู้คุณธรรมชาติ ที่ได้ให้ชีวิตแก่ตน พิธีกรรมต่าง

ๆ ล้วนแสดงออกถึงแนวคิดดังกล่าว เช่น งานบุญพิธีที่เกี่ยวข้องกับ น้ำ ข้าว ป่าเขา รวมถึงสัตว์ บ้านเรือน เครื่องใช้ต่าง ๆ มีพิธีสู่ขวัญข้าว เป็นต้น

ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวบ้านรู้ว่ามีมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของจักรวาล ซึ่งเต็มไปด้วยความเร้นลับ มีพลังและอำนาจที่เขาไม่อาจจะหาคำอธิบายได้ ความเร้นลับดังกล่าวรวมถึงญาติพี่น้องและผู้คนที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านยังความสัมพันธ์กับพวกเขา ทำบุญและรำลึกถึงอย่างสม่ำเสมอทุกวัน หรือในโอกาสสำคัญ ๆ

9.10 การทำมาหากินของชาวบ้าน

แม้วิถีชีวิตของชาวบ้านเมื่อก่อนจะดูเรียบง่ายกว่าทุกวันนี้ และยังอาศัยธรรมชาติและแรงงานเป็นหลักในการทำมาหากิน แต่พวกเขาก็ต้องใช้สติปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้เพื่อให้ได้อยู่รอด ทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ ในอดีตก็ยังมีไม่น้อย โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวมีสมาชิกมากขึ้น จำเป็นต้องขยายที่ทำกิน ต้องหักร้างถางพง บุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ การปรับพื้นที่ป็นคันนาเพื่อทำนาซึ่งเป็นงานที่หนัก การทำไร่ทำนา ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์และดูแลรักษาให้เติบโตและได้ผล เป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ การจับปลาล่าสัตว์ก็มีวิธีการ บางคนมีความสามารถมาก รู้ว่าเวลาไหนที่ใดและวิธีใดจะจับปลาได้ดีที่สุด คนที่ไม่เก่งก็ต้องใช้เวลาและได้ปลาน้อย การล่าสัตว์ก็เช่นเดียวกัน

การจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ก็เป็นความรู้ความสามารถที่มีมาแต่โบราณ คนทางภาคเหนือรู้จักบริหารน้ำเพื่อการเกษตรและการบริโภคต่างๆ โดยการจัดระบบเหมืองฝายมีการจัดแบ่งปันน้ำกันตามระบบประเพณีที่สืบทอดกันมา มีหัวหน้าที่ทุกคนยอมรับ มีคณะกรรมการจัดสรรน้ำตามสัดส่วนและตามพื้นที่ทำกิน นับเป็นความรู้ที่ทำให้ชุมชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ใกล้ลำน้ำ ไม่ว่าต้นน้ำหรือปลายน้ำ ได้รับการแบ่งปันน้ำอย่างยุติธรรม ทุกคนได้ประโยชน์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ชาวบ้านรู้จักการแปรรูปผลิตผลในหลายรูปแบบ การถนอมอาหารให้กินได้นาน การดองการหมัก เช่น ปลาร้า น้ำปลา ผักดอง ปลาเค็ม เนื้อเค็ม ปลาแห้ง เนื้อแห้ง การแปรรูปข้าวก็ทำได้มากมายนับร้อยชนิด เช่น ขนมต่าง ๆ แต่ละพิธีกรรมและแต่ละงานบุญประเพณี มีข้าวและขนมในรูปแบบไม่ซ้ำกัน ตั้งแต่ขนมจีน สังขยา ไปถึงขนมในงานสารท กาละแม ขนมครก และอื่น ๆ ซึ่งยังพอมิให้เห็นอยู่จำนวนหนึ่ง ในปัจจุบันส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อขาย หรือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ความรู้เรื่องการปรุงอาหารก็มีอยู่มากมายแต่ละท้องถิ่นมีรูปแบบและรสชาติแตกต่างกันไปมีมากมายนับร้อยนับพันชนิด แม้ในชีวิตประจำวันจะมีเพียงไม่กี่อย่าง แต่โอกาสงานพิธี งานเลี้ยง งานฉลองสำคัญ จะมีการจัดเตรียมอาหารอย่างดีและพิถีพิถัน

การทำมาหากินในประเพณีเดิมนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การเตรียมอาหาร การจัดขนมและผลไม้ ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อให้รับประทานและอร่อย แต่ให้ได้รับความสวยงาม ทำให้สามารถสัมผัสกับอาหารนั้นได้เพียงแต่ทางปากและรสชาติของลิ้น แต่ทางตาและทางใจ การเตรียมอาหารนั้นเป็นงานศิลปะที่ปรุงแต่งด้วยความตั้งใจ ใช้เวลา ฝีมือ และความรู้ความสามารถ

ชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะทำนาเป็นหลักเพราะเมื่อมีข้าวแล้วก็สบายใจ อย่างอื่นพอทำได้จากธรรมชาติ เสริมหน้างานก็ทำงานหัตถกรรม การทอผ้า ทำเสื่อ เลี้ยงไหม ทำเครื่องมือสำหรับจับสัตว์ เครื่องมือการเกษตร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น หรือเตรียมพื้นที่เพื่อการทำนาครั้งต่อไป

หัตถกรรมเป็นทรัพย์สินและมรดกทางภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งของบรรพบุรุษเพราะเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อและคุณค่าต่าง ๆ ที่สั่งสมมาแต่เนิ่นนาน ลายผ้าไหม ผ้าฝ้าย ฝีมือในการทออย่างประณีต รูปแบบเครื่องมือที่สานด้วยไม้ไผ่ และอุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ เครื่องดนตรี เครื่องเล่น สิ่งเหล่านี้ได้ถูกบรรจงสร้างขึ้นมาเพื่อใช้สอย การทำบุญหรือการอุทิศให้ใครคนหนึ่ง ไม่ใช่เพื่อการค้าขาย

ชาวบ้านทำมาหากินเพียงเพื่อการยังชีพ ไม่ได้ทำเพื่อขาย มีการนำผลิตผลส่วนหนึ่งไปแลกเปลี่ยนของที่จำเป็นที่ตนเองไม่มี เช่น นำข้าวไปแลกเปลี่ยน พริก ปลา ไก่ หรือเสื้อผ้า การขายผลิตผลมีเพียงส่วนน้อย และเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเสียภาษีให้รัฐ ชาวบ้านนำผลิตผล เช่น ข้าว ไปขายในเมืองให้กับพ่อค้าหรือขายให้กับพ่อท้องถิ่นเช่นทางภาคอีสาน เรียกว่า "นายฮ้อย" คนเหล่านี้จะนำผลผลิตบางอย่างเช่น ข้าว ปลา ร้า วัว ควาย ไปขายในที่ไกล ๆ ทางภาคเหนือมีพ่อค้าวัวต่าง ๆ เป็นต้น

แม้ว่าความรู้เรื่องการค้าขายของคนสมัยก่อนไม่อาจจะนำมาใช้ในระบบตลาดเช่นปัจจุบันได้ เพราะสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากแต่การค้าที่มีจริยธรรมของพ่อค้าในอดีต ที่ไม่ได้หวังแต่เพียงกำไร แต่คำนึงถึงการช่วยเหลือแบ่งปันเป็นหลัก ยังมีคุณค่าสำหรับปัจจุบัน นอกนั้น ในหลายพื้นที่ในชนบท ระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของยังมีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจนซึ่งชาวบ้านไม่มีเงินสด แต่มีผลิตผลต่างๆ ระบบการแลกเปลี่ยนไม่ได้ยึดหลักมาตราชั่งวัดหรือการตีราคาของสิ่งของ แต่แลกเปลี่ยนโดยการคำนึงถึงสถานการณ์ของผู้แลกทั้งสองฝ่ายคนที่เอาปลาหรือไก่มาของแลกข้าว อาจจะได้ข้าวเป็นถึงเพราะเจ้าของข้าวคำนึงถึงความจำเป็นของครอบครัวเจ้าของไก่ ถ้าตีราคาเป็นเงินข้าวหนึ่งถึงย่อมมีค่าสูงกว่าไก่หนึ่งตัว

9.11 การอยู่ร่วมกันในสังคม

การอยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องไม่ว่าตระกูล ซึ่งได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ หรือสืบทอดบรรพบุรุษจนนับญาติกันได้ทั้งชุมชน มีคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นผู้ทำหน้าที่ของผู้นำไม่ใช่การสั่ง แต่เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำปรึกษา มีความเมตตาในกฎระเบียบประเพณีการดำเนินชีวิต ตัดสินไกล่เกลี่ยหากเกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหามาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ปัญหาในชุมชนก็มีไม่น้อย ปัญหาการทำมาหากิน ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด โจรลักวัวควาย เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชนการละเมิดกฎหมายประเพณี ส่วนใหญ่จะเป็นการ "ผิดผี" คือ ผีของบรรพบุรุษ ผู้ซึ่งได้สร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้ เช่น กรณีที่ชายหนุ่มถูกเนื้อต้องตัวหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงาน เป็นต้น

ชาวบ้านอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกัน ยามเจ็บไข้ได้ป่วย ยามเกิดอุบัติเหตุเภทภัย ยามที่โจรขโมยวัวควาย ข้าวของ การช่วยเหลือกันทำงานที่เรียกว่า การลงแขก ทั้งร่างกายแรงใจที่มีอยู่ก็จะช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน การ

แลกเปลี่ยนสิ่งของ อาหารการกิน และอื่น ๆ จึงเกี่ยวข้องกับวิถีของชุมชน ชาวบ้านช่วยกันเก็บเกี่ยว สร้างบ้าน หรืองานอื่นที่ต้องการคนมาก ๆ เพื่อจะได้เสร็จโดยเร็ว ไม่มีการจ้าง

ในชุมชนต่าง ๆ จะมีผู้มีความรู้ความสามารถหลากหลาย บางคนเก่งทางรักษาโรค บางคนทางการเพาะพืช บางคนเก่งทางการเลี้ยงสัตว์ บางคนเก่งทางด้านดนตรีการละเล่น บางคนเก่งทางด้านพิธีกรรม คนเหล่านี้ต่างก็ใช้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยไม่ถือเป็นอาชีพที่มีค่าตอบแทน อย่างมากก็มี "ค่าครู" แต่เพียงเล็กน้อย ซึ่งปกติแล้ว เงินจำนวนนั้นก็ใช้สำหรับเครื่องมือประกอบพิธีกรรม หรือเพื่อทำบุญที่วัด มากกว่าที่หมอยาหรือบุคคลผู้นั้นจะเก็บไว้ใช้เอง เพราะแท้ที่จริงแล้ว "วิชา" ที่ครูถ่ายทอดมาให้ลูกศิษย์จะต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์แก่สังคม ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การตอบแทนจึงไม่ใช่เงินหรือสิ่งของเสมอไป แต่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยวิธีการต่าง ๆ

ด้วยวิถีชีวิตเช่นนี้ จึงมีคำถามเพื่อเป็นการสอนคนรุ่นหลังว่า ถ้าหากคนหนึ่งจับปลาช่อนตัวใหญ่ได้หนึ่งตัว ทำอย่างไรจึงจะกินได้ทั้งปีคนสมัยนี้อาจจะบอกว่า ทำปลาเค็ม ปลาจ๋า หรือเก็บรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่คำตอบที่ถูกต้อง คือ แบ่งปันให้พี่น้องเพื่อนบ้าน เพราะเมื่อเขาได้ปลา เขาจะทำกับเราเช่นเดียวกัน

ชีวิตทางสังคมของหมู่บ้านมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด งานบุญกิจกรรมของส่วนรวมจะทำการที่วัด งานบุญประเพณีต่างๆ ตลอดจนการละเล่นมหรสพพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นครูสอนลูกหลานผู้ชายซึ่งรับใช้พระสงฆ์ หรือ "บวชเรียน" ทั้งนี้ก่อนนี้ยังไม่มีโรงเรียน วัดจึงเป็นทั้งโรงเรียนและหอประชุมเพื่อกิจกรรมต่างๆ ต่อเมื่อโรงเรียนมีขึ้นและแยกออกจากวัด บทบาทของวัดและของพระสงฆ์จึงเปลี่ยนไป

9.12 ภูมิปัญญาชาวบ้านในสังคมปัจจุบัน

ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ก่อเกิดและสืบทอดกันมาในชุมชนหมู่บ้าน เมื่อหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ ภูมิปัญญาชาวบ้านก็มีการปรับตัวเช่นเดียวกัน

ความรู้จำนวนมากได้สูญหายไปเพราะไม่มีการปฏิบัติสืบทอด เช่น การรักษาพื้นบ้านบางอย่าง การใช้ยาสมุนไพรบางชนิด เพราะหมอยาเก่ง ๆ ได้เสียชีวิตโดยไม่ถ่ายทอดให้กับคนอื่น หรือถ่ายทอดแต่คนต่อมาไม่ได้ปฏิบัติเพราะชาวบ้านไม่นิยมเหมือนสมัยก่อน ใช้ยาสมัยใหม่และไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรือคลินิกง่ายกว่า งานหัตถกรรมทอผ้าหรือเครื่องเงิน เครื่องเงิน แม้จะยังเหลืออยู่ไม่น้อย แต่ก็ได้ถูกพัฒนาไปเป็นการค้า ไม่สามารถรักษาคุณภาพและฝีมือแบบดั้งเดิมไว้ได้ ในการทำมาหากินมีการใช้เทคโนโลยีทันสมัยใช้รถไถนาแทนควาย รถอีแต่นแทนเกวียน

การลงแขกทำนาปลูกข้าวและปลูกสร้างบ้านเรือนก็เกือบจะหมดไป มีการจ้างงานมากขึ้น แรงงานก็หายากกว่าแต่ก่อน ผู้คนอพยพย้ายถิ่น บ้างก็เข้าเมือง บ้างก็ไปทำงานที่อื่น สังคมสมัยใหม่มีระบบการศึกษาในโรงเรียนมีอนามัยและโรงพยาบาล มีโรงหนัง วิทย์ โทรทัศน์ และเครื่องบันเทิงต่างๆ ทำให้ชีวิตทางสังคมของชุมชนหมู่บ้านเปลี่ยนไป มีตำรวจ มีศาล มีเจ้าหน้าที่ราชการฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนา และอื่นๆ เข้าไปในหมู่บ้าน ดังนั้นบทบาทของวัด พระสงฆ์ คนเฒ่าคนแก่เริ่มลดน้อยลงลงไป

การทำมาหากินก็เปลี่ยนจากการทำเพื่อยังชีพไปเป็นการผลิตเพื่อการขาย ผู้คนต้องการเงินเพื่อซื้อเครื่องบริโภคต่าง ๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ผลผลิตจากป่าก็หมด สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้นำการพัฒนา

หลายคนที่มีบทบาทสำคัญในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เริ่มเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน และการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประยุกต์ และค้นคิดสิ่งใหม่ ความรู้ใหม่เพื่อประโยชน์สุขของสังคม

ที่มา :รวบรวมจาก สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

บรรณานุกรม